

Kontrollutvalget i Gjøvik kommune

Sekretariatet

Gjøvik, 16. august 2018.

J.nr./referanse: 12-18/GK/ks

TIL KONTROLLUTVALGET I GJØVIK KOMMUNE

Roar Løken Lunder, leder (H)
Undis Scheslien, nestleder (Sp)
Thomas Longva (V) - FORFALL
Hans Olav Lahlum (Sv)
Jorun A. Lilleeng (Ap)
Birgit Husom (V), vara

Kopi sendt:

- Ordfører og rådmann
- Innlandet Revisjon IKS

INNKALLING TIL MØTE I KONTROLLUTVALGET

Det innkalles herved til møte i kontrollutvalget:

Dato: Torsdag 23. august 2018

Tid: Kl. 0900 – ca 1530

Sted: NB! Vestre Toten kommune – kulturhuset/kommunestyresalen

Vedlagt følger saksliste og saksdokumenter.

Dette møtet er et fellesmøte mellom kontrollutvalgene i Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land og Søndre Land.

Eventuelt forfall bes meddelt snarest til undertegnede på telefon/sms til 995 77 903, eller e-post til kjetil@kontrollutvalget.no

Forfall og innkalling av vara

Thomas Longva (V) har meldt forfall. Personlig vara Birgit Husom (V) er innkalt.

Deltakelse fra andre i møtet:

- Horisont Miljøpark IKS deltar ved daglig leder Stein Giæver. Han orienterer under saken om presentasjon av selskapet Horisont Miljøpark IKS.
- Gjøvik kommune v/Felles innkjøpsenhet: Leder for Felles innkjøpsenhet Thore Amundsen deltar under sakene om presentasjon av innkjøpsenheten og saken om anskaffelser/risikovurderinger.
- Innlandet Revisjon IKS deltar ved oppdragsansvarlig revisor Reidun Grefsrud m.fl. Innlandet Revisjon IKS er spesielt invitert til å orientere under del to av saken om Miljøpark IKS (vurdering av forundersøkelse) og saken om «Hvordan få økt fokus på tjenestekvalitet i forvaltningsrevisjoner».
- Kontrollutvalgets sekretariat deltar ved undertegnede og Ole Kristian Rogndokken.

Med hilsen

For leder i kontrollutvalget

Kjetil Solbrækken
utvalgssekretær

Adresse:

Kontrollutvalgstjenester Kjetil Solbrækken
Studievegen 7, 2815 Gjøvik
Tel. 995 77 903, e-post: kjetil@kontrollutvalget.no

KONTROLLUTVALGET I GJØVIK KOMMUNE

SAKSLISTE

MØTE

Torsdag 23. august 2018 kl. 0900

SAK NR. 34/2017	HORISONT MILJØPARK IKS: PRESENTASJON AV SELSKAPET OG VURDERING AV FORUNDERSØKELSE
SAK NR. 35/2017	KONTROLLUTVALGET SOM TIPSKANAL
SAK NR. 36/2017	PRESENTASJON AV FELLES INNKJØPSENHET I GJØVIKREGIONEN OG FELLES ANSKAFFELESSTRATEGI
SAK NR. 37/2017	ANSKAFFELSER: RISIKOVURDERINGER OG ARBEIDET MOT ARBEIDSLIVSKRIMINALITET I GJØVIKREGIONEN
SAK NR. 38/2018	HVORDAN FÅ ØKT FOKUS PÅ TJENESTEKVALITET, PRODUKTIVITET OG MÅLOPPNÅELSE I FORVALTNINGSREVISJONER?
SAK NR. 39/2017	VURDERING AV FELLES REVISJONSPROSJEKTER – KONTROLLUTVALGENE I GJØVIKREGIONEN

Gjøvik, 14. august 2018.

For utvalgsleder

Kjetil Solbrækken

Utvalgssekretær

Kopi til orientering:

- Gran kommune v/ordfører, rådmann, kommunalsjefer og vararepresentanter til kontrollutvalget
- Innlandet Revisjon IKS

Gjøvik kommune**HORISONT MILJØPARK IKS: PRESENTASJON AV SELSKAPET OG VURDERING AV FORUNDERSØKELSE**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Årsrapport og årsregnskap 2017 – Horisont Miljøpark IKS	Vedlegg 1
2. Felles eierstrategi for kommunene	Vedlegg 2

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Daglig leder i Horisont Miljøpark IKS sin presentasjon av selskapet tas til orientering.   2.

SAKSOPPLYSNINGER:**Bakgrunn / oppsummering:**

Horisont Miljøpark IKS eid av de fem kommunene i Gjøvikregionen (Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land og Søndre Land).

Med bakgrunn i kontrollutvalgenes tilsynsansvar overfor kommunens interesser i selskaper (jf. kommunelovens § 77 nr. 5) og prioritering av Horisont Miljøpark IKS i kontrollutvalgenes planer for selskapskontroll, er selskapet invitert til å presentere seg overfor utvalgene.

Presentasjonen danner grunnlaget for videre diskusjon om det ønskelig å gjennomføre en forundersøkelse i regi av kontrollutvalgene. Hensikten med en forundersøkelse er å få et enda bedre grunnlag for å vurdere nytteverdien av en eventuell kontroll med selskapet.

I hvilken grad det er ønskelig å gjennomføre en forundersøkelse (utfører: Innlandet Revisjon IKS), er en drøftingssak. Denne delen av saken legges derfor frem uten forslag til vedtak.

Del 1: Presentasjon av selskapet:

Under denne delen av saken er selskapet ved daglig leder invitert.

I tillegg til en generell presentasjon av selskapet (organisering, drift, økonomi osv), er det formidlet at det er ønskelig at følgende også berøres i presentasjonen:

- **Internkontroll og styring:** Si litt om overordnet styringssystem og etablert internkontroll på viktige områder.
- **Risikovurderinger** (hvilke områder er vurdert, hvilke risikoer er avdekket og hvordan har man redusert risikoene? I hvilken grad foreligger risiko for korrupsjon i tilknytning til virksomheten?)
- **Innsamling av avfall:** Overtakelse av ansatte etter konkursen i RenoNorden, etterlevelse av arbeidsmiljøloven.
- **Hvordan arbeider selskapet med etikk** (etikkgreglement?, hvordan forankre gode etiske holdninger hos alle ansatte?)
- **Selvkost:** Hvordan sikrer man at man etterlever selvkostreglene for husholdningsavfall.
- **Eksterne tilsyn** med virksomheten, gjennomførte egenevalueringer: Evt. på hvilke områder?
- **Sammenligninger/benchmarking** i bransjen: Finnes dette, evt. på hvilke områder?
- **Kommunene som eiere/eierstyring** (kommunikasjon med eier osv. – hvordan fungerer dette? Ny eierstrategi, vedtatt i kommunestyrene i 2018 er relevant å nevne. Denne kommer for øvrig til å bli lagt ved sakspapirene til møtet)

Vedlagt saken følger selskapets årsrapport og årsregnskap for 2017 (se vedlegg 1).

De fem eierkommunene har vedtatt en egen eierstrategi for selskapet. Denne følger også vedlagt saken (se vedlegg 2).

Del 2 – Vurdering av gjennomføring av forundersøkelse:

Det er fast praksis at kontrollutvalgene gjennomfører en forundersøkelse forut for at man igangsetter/bestiller revisjoner. Særlig viktig er dette når man beveger seg inn på områder som ikke er godt kjent for kontrollutvalgene fra tidligere.

Hensikten med en forundersøkelse er å få et best mulig grunnlag for å vurdere nytteverdien av en eventuell kontroll med selskapet.

En revisjon/kontroll i et kommunalt eid selskap har normalt to hovedinnfallsvinkler;

- a) Eierstyringsperspektiv
- b) Forvaltningsrevisjon

Innlandet Revisjon IKS bidrar i saken med å belyse de to perspektivene, som en innledning til en diskusjon om en eventuell bestilling av en forundersøkelse.

Kort om Horisont Miljøpark IKS:

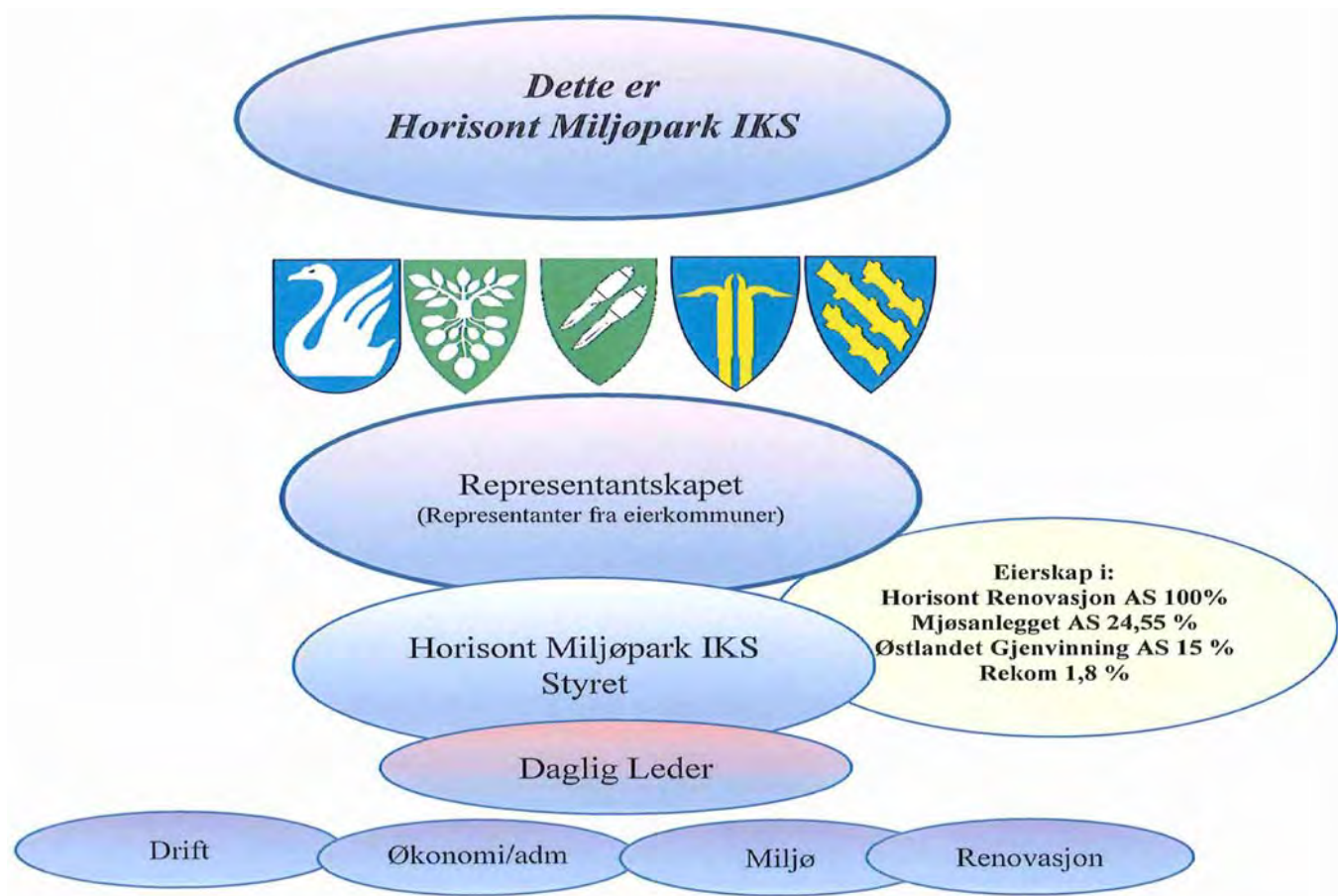
Horisont Miljøpark IKS eid av de fem kommunene i Gjøvikregionen (Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land og Søndre Land) med følgende eierandeler:

Gjøvik Kommune	42.43%
Østre Toten Kommune	21.13%

Vestre Toten Kommune	18.71%
Nordre Land Kommune	9.58%
Søndre Land Kommune	8.15%

Selskapet ble opprettet 11. november 1991 og har 33 ansatte. Administrasjonen holder til i Dalborgmarka i Gjøvik kommune. Her ligger også Dalborgmarka Avfallsdeponi og Dalborgmarka miljøstasjon. I tillegg har selskapet ansvaret for driften av 7 andre miljøstasjoner rundt om i eierkommunene. Fra 2016 har selskapet også ansvar for renovasjon i de 5 eierkommunene.

Horisont er sertifisert i henhold til [ISO 9001](#), [ISO 14001](#) og EMAS. Selskapets miljømål er å redusere miljøbelastningen gjennom en heving av kvaliteten/renheten på det materiale som mottas ved anlegget.

Representantskapet

Representantskapet er selskapets øverste organ og består av ordførerne i Horisonts eierkommuner, samt en representant for opposisjonen fra hver av eierkommunene. Alle er valgt for en 4-årsperiode tilsvarende kommunevalgperioden og har personlige vararepresentanter.

Nåværende representantskap består av Bjørn Iddberg og Hanne Østbye Velure fra Gjøvik kommune, Guri Bråthen og Kai Magne Rødningsby fra Østre Toten kommune, Leif Waarum og Arild N. Ødegaard fra Vestre Toten kommune, Liv Solveig Alfstad og Tove Haug fra Nordre Land kommune, samt Terje Odden og Rune Selj fra Søndre Land kommune.

Styret

Selskapets styre består av 7 medlemmer, 2 fra Gjøvik kommune, ett fra hver av de fire andre kommunene og ett medlem fra og valgt av de ansatte. De øvrige medlemmene og vararepresentanter velges for en 2-årsperiode av representantskapet etter innstilling fra kommunene.

Styrets leder og nestleder velges av representantskapet for en 2-årsperiode etter innstilling fra ordfører-/rådmannsgruppen i kommunene.

Dagens styre består av Kjetil Bjørklund (styreleder) og Katrine Rennan fra Gjøvik kommune, Ellen Gjerdalen fra Østre Toten kommune, Gerda Nubdal fra Vestre Toten kommune, Erik Olsen fra Nordre Land kommune og Arne Bergum (nestleder) fra Søndre Land kommune. De ansattes representant er Bjørn Berg.

(Foto SG)

*Årsrapport og årsregnskap
2017
Horisont Miljøpark IKS*

HORISONT

INNHold

• Forandringens år	side	3
• Dette er Horisont	side	4
• Organiseringen av selskapet	side	5
• Årsberetning	side	7
• Rammebetingelser	side	17
• Framtidsutsikter / Utfordringer	side	18
• Vedlegg		
• Årsregnskap med noter		

HORISONT

Ref.pgolsen.com

Forandringens år.

2017 har vært begivenhetenes år. Gjennom seinvinteren og våren gjennomførte vi en stor dugnad da ca. 24.000 nye avfallsbeholdere skulle utplasseres i 4 kommuner. Dette for å etablere en enhetlig avfallsløsning til alle husstander i vår region. Våren må sies å ha vært meget hektisk med forberedelser til oppstart av nytt anbud for inntransport av husholdningsavfall som skulle være gjeldende fra 1 august 2017. I våre forberedelser hadde vi også hengende over oss et «konkursspøkelse» Ville Reno Norden overleve? Som vi alle nå vet gikk Reno Norden konkurs den 19 september, en og en halv måned inn i den nye kontraktsperioden! Som en konsekvens av dette ble det i selskapets styrende organer besluttet å etablere Horisont Renovasjon AS, et 100% eid datterselskap av Horisont Miljøpark IKS. Og med dette foreta innhenting av husholdningsavfall i egen regi. Oppstarten av virksomheten gikk mere eller mindre problemfritt. Vi visste imidlertid at med mye gammelt utstyr

og forsinkelse på levering av nye renovasjonsbiler ville vi støte på problemer når vinteren kom. Så skjedde også.

På slutten av året har situasjonen forbedret seg noe, men fortsatt er det en del utfordringer som vil løses når ny bilpark er komplett. I forbindelse med våre nye renovasjonsbiler som går på biogass ble det etablert en egen fyllestasjon for disse inn i miljøparken. Denne driftes av AGA.

En ny stor begivenhet fant sted også i 2017. GLT – AVFALL IKS skiftet navn til **Horisont Miljøpark IKS**. Vårt nye navn signaliserer en fremtidsrettet virksomhet og en organisasjon som ser og tenker fremover. Vi ser med dette frem til et spennende og krevende 2018.

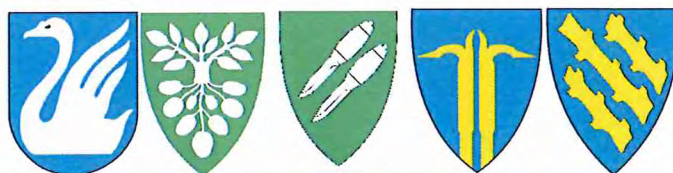

Stein Giæver
Daglig Leder

HORISONT

***Dette er
Horisont Miljøpark IKS***

Representantskapet
(Representanter fra eierkommuner)

**Horisont Miljøpark IKS
Styret**

Eierskap i:
Horisont Renovasjon AS 100%
Mjøsanlegget AS 24,55 %
Østlandet Gjenvinning AS 15 %
Rekom 1,8 %

Daglig Leder

Drift

Økonomi/adm

Miljø

Renovasjon

Visjon

Fra avfall til råvarer.

Verdigrunnlag

HORISONT skal i all sin virksomhet sikre Høy trivsel - Gode prosesser - Rent miljø

HORISONT

ORGANISERING AV SELSKAPET

Representantskap

Leif Waarum	Leder	Representerer Vestre Toten kommune
Arild N Ødegaard		Representerer Vestre Toten kommune
Tove Haug		Representerer Nordre Land Kommune
Mieke Punie		Representerer Nordre Land Kommune
Terje Odden		Representerer Søndre Land Kommune
Rune Selj		Representerer Søndre Land Kommune
Bjørn Iddberg		Representerer Gjøvik kommune
Hanne Østbye Velure		Representerer Gjøvik kommune
Guri Bråthen		Representerer Østre Toten Kommune
Kai Magne Rødningsby		Representerer Østre Toten Kommune

Styre

Kjetil Bjørklund	Styreleder	Representerer Gjøvik kommune
Arne Bergum	Nestleder	Representerer Søndre Land Kommune
Katrine Rennan	Styremedlem	Representerer Gjøvik kommune
Ellen Gjerdalen	Styremedlem	Representerer Østre Toten Kommune
Erik Olsen	Styremedlem	Representerer Nordre Land kommune
Gerda Nubdal	Styremedlem	Representerer Vestre Toten kommune
Bjørn Berg	Styremedlem	Ansattes representant

Ledelse

Stein Giæver	Daglig leder
Bjørn Berg	Sjefsingeniør
Kai Løvstad	Økonomi og HR sjef
Frode Berget	Driftssjef

Styre og representantskap.

Horisont Miljøpark IKS er et interkommunalt avfallsselskap etter IKS-lovverket og eies av de 5 kommunene Gjøvik, Nordre Land, Søndre Land, Vestre Toten og Østre Toten.

Selskapets øverste organ er Representantskapet som består av ordførere / varaordfører pluss en representant fra opposisjonen fra hver av eier-kommunene.

Leder for Representantskapet i 2017 var Leif Waarum fra Vestre Toten kommune.

Selskapets styre består av 7 medlemmer, to fra Gjøvik kommune, ett fra hver av de andre fire kommunene og i tillegg ett medlem valgt av og fra de ansatte. Tre av medlemmene i styret er kvinner.

HORIZONT

Ansatte.

Selskapet hadde ved utgangen av 2017 til sammen 30 fast ansatte som utgjorde 26,9 årsverk.

Selskapets daglige leder har i 2017 vært Stein Giæver.

Sjefsingeniør Bjørn E Berg har vært stedfortreder for daglig leder hele perioden.

Kai Løvstad er økonomi og HR sjef og Frode Berget er driftssjef.

Ivar Svastuen er brannvernleder og Stian Rønning er verneombud.

To av selskapets ansatte gikk over til pensjon i 2017.

Engasjement i andre selskap /aktiviteter.

Ansatte i administrasjonen har det siste året vært engasjert i følgende selskaper / aktiviteter relatert til avfallssektoren:

Stein Giæver	Styremedlem Mjøsanlegget AS
Stein Giæver	Styreleder Mjøsvekst AS
Stein Giæver	Styreleder Østlandet Gjenvinning AS
Stein Giæver	Styremedlem Litra Containerservice AS
Bjørn E Berg	Leder for Avfall Norge sin gruppe for farlig avfall.

HORISONT

ÅRSBERETNING

Horisont's virksomhet.

Horisont er et interkommunalt avfallsselskap etter IKS-lovverket, eiet av kommunene Gjøvik, Østre og Vestre Toten samt Nordre og Søndre Land, med eierandeler i forhold til innbyggerantallet i kommunene.

2017 har vært selskapets 26. driftsår etter etableringen 11. november 1991.

Selskapets administrasjon er lokalisert til Horisont Miljøpark, Dalborgmarka i Gjøvik kommune.

Her drifter selskapet Horisont Miljøpark med miljøstasjon og tilhørende tekniske anlegg for sigevann og deponigass. I tillegg eier og drifter selskapet til sammen 7 miljøstasjoner ute i eierkommunene. Alle returpunkter for glass- og metallemballasje og drikkekartong ble avviklet i 2017 grunnet innføring av en enhetlig avfallsløsning i alle kommuner.

Foto BB

HORISONT

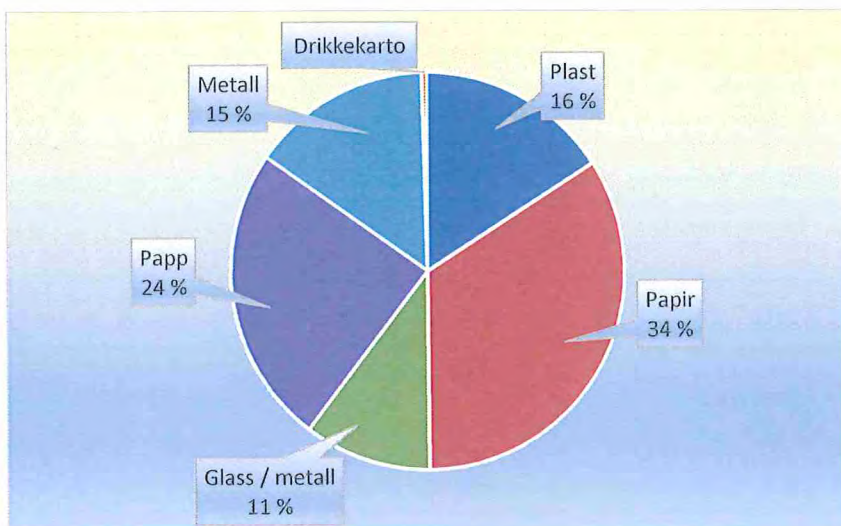
Selskapet håndterte i 2017 til sammen ca. 53 000 tonn avfall av forskjellige fraksjoner, hvorav 6 644 tonn gikk til sluttbehandling. Av total tonnasjen gikk ca. 25 700 tonn til biogassproduksjon og energiutnyttelse. Totalt 10 468 tonn var fraksjoner av forskjellig art som ble sortert for gjenvinning/ombruk. Dette tilsvarer en «sorteringsgrad/ ombruksgrad» inklusive energiutnyttelse på ca. 88 % av all mottatt tonnasje i 2017.

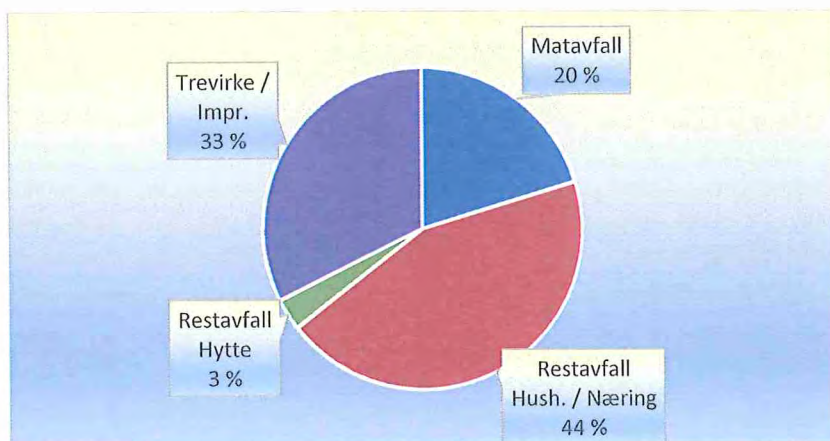

HORISONT

Sortert for material gjenvinning 2017

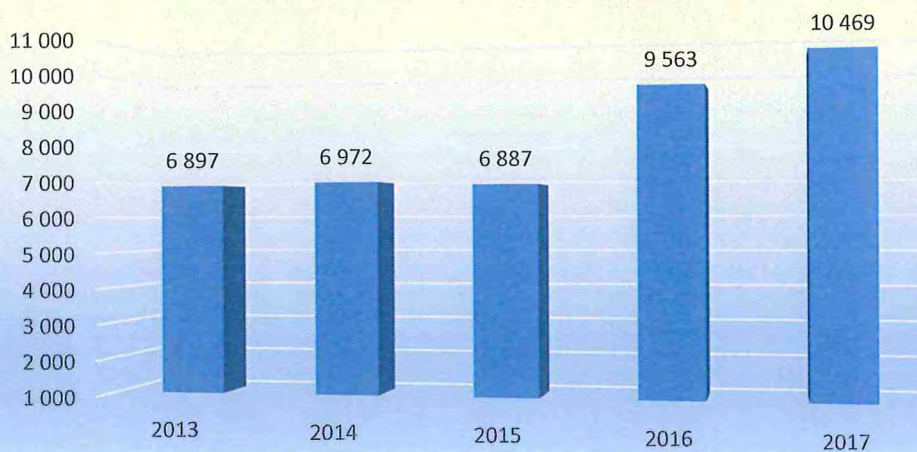
Energiutnyttelse og biologisk behandling 2017

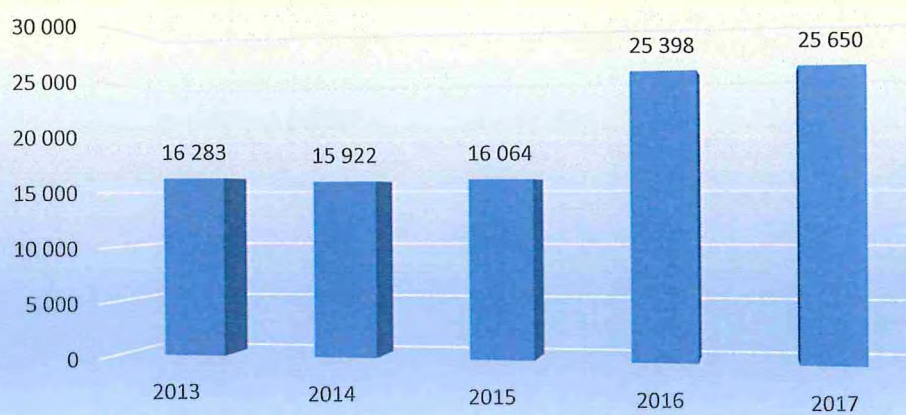

HORISONT

Sortert for Gjenvinning 2013 - 2017

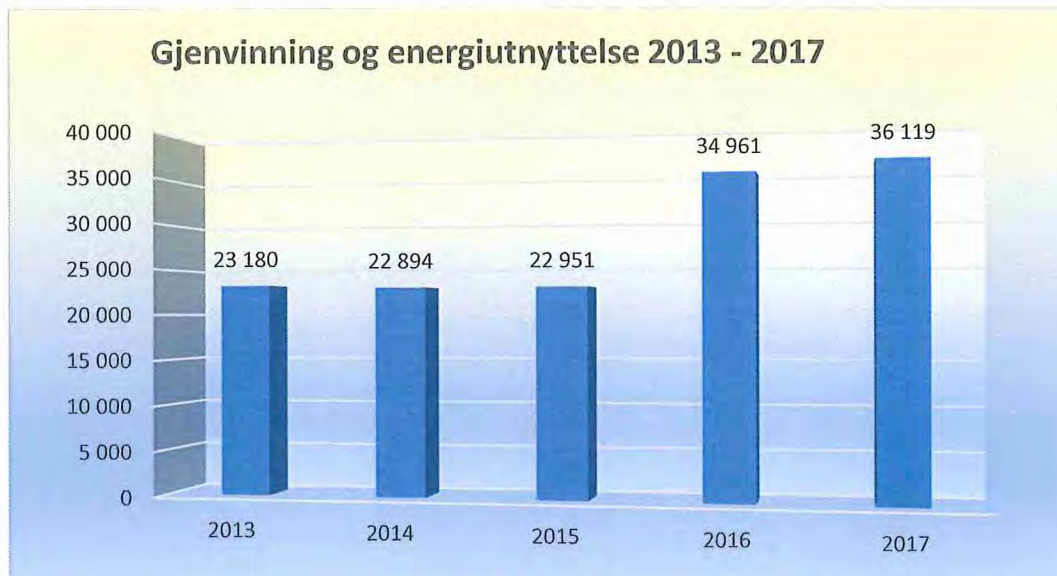

Energiutnyttelse 2013 - 2017

HORISONT

Nøkkeltall

Det fremlagte resultatregnskapet med balanse og kontantstrømpoppstilling samt tilhørende noter, gir etter styrets oppfatning et korrekt bilde av selskapets økonomiske resultat for regnskapsåret 2017.

Det er ikke fremkommet økonomiske forhold etter regnskapsavslutningen som kan være av betydning for selskapets resultat og økonomiske stilling.

Med utgangspunkt i deponiets levetid ansees det uproblematisk å bygge opp et tilstrekkelig etterdriftsfond innen driften i Dalborgmarka skal avsluttes. Årets avsetning til etterdriftsfond er på totalt kr. 1,0 mill + eventuell avkastning.

Selskapets driftsinntekter ble i 2017 tilsammen 103 456 000 mill.kr, noe som er en økning på 4,6 mill. kr sammenlignet med 2016.

Ordinært resultatet før skatt i 2017 ble et overskudd på kr 6 142 609, mens ordinært resultatet før skatt i 2016 var et overskudd på kr 7 223 340. Etterkalkyle for selvkostområdet viser et underskudd på kr 3 149 927 noe som gir et akkumulert selvkostfond på kr – 1 961 346. Til sammenligning ga resultatet før finansposter og skatt for næringsvirksomheten et overskudd på kr 4 008 138. Skattemessig ga resultatet av næringsvirksomheten en beregnet skatt på kr. 925 607.

Horisont Renovasjon AS

Virksomheten omfatter inntransport av husholdningsavfall.

Selskapets forretningsvirksomhet er kun rettet mot husholdningene i kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Søndre Land og Nordre Land.

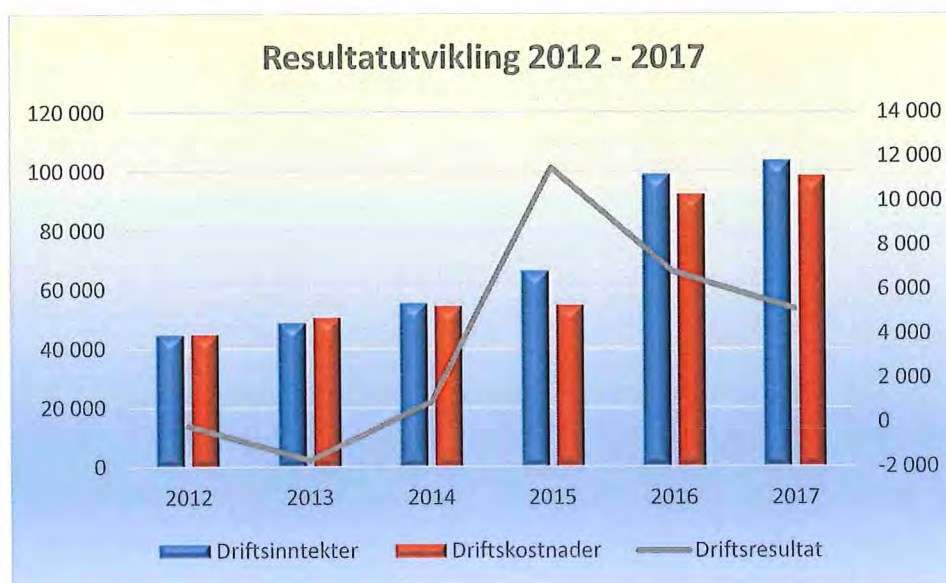
HORIZONT

Resultatregnskapet for 2017 viser et årsresultat etter skatt på kr. 52.057.

Selskapets driftes i henhold til selvkost-prinsippet. Egenkapitalandelen er på 16,5 % ved utgangen av året. Styret anser årets resultat som tilfredsstillende og egenkapitalsituasjonen som god.

Arbeidsmiljø

I 2017 har det totale sykefraværet vært på 12,65 %. Måling er kun foretatt de siste 3 mndr. av 2017. Det er vår oppfatning at arbeidsmiljøet og den generelle trivsel på arbeidsplassen er god.

Det er også i 2017 avsatt kr. 1,0 mill. til etterdriftsfondet. I tillegg har det vært en avkastning på kr. 850 940, som tilsvarer 5,9 % av utgående verdi på porteføljen.

Total avsetning pr 31.12.2017 er på kr. 14 960 702

Selskapets gjeld til kredittinstitusjoner var ved årsskiftet på ca. 110 791 550 mill. kr., mens egenkapitalen er på 55,5 mill. kr.

Det er i 2017 inntektsført til sammen 2,0 mill. kr. fra tidligere års avsetning fra prosjekter for mottak av masser. Samtidig er det kostnadsført 1,471 mill. kr. knyttet til de samme prosjektene. Pr. 31.12.17 er gjestående saldo i balansen for disse prosjektene 2,0 mill. kr.

Det er i regnskapsåret 2017 ikke foretatt ekstraordinære nedskrivninger på varige driftsmidler. Det totale regnskapet for 2017 viser dermed et ordinært resultat før skatt på kr 6 142 609, mot budsjett 266 835.

HORIZONT

Investeringer

Det er i løpet av 2017 foretatt betydelige investeringer i anlegg og utstyr. De viktigste investeringer er gjort innenfor kjøp av avfallsbeholdere, vaskemaskin, fyllestasjon for biogass, oljeutskiller og tilleggsareal på Kraby miljøstasjon. I tillegg er det gjennomført låneopptak for omlastingsbygg og kjøp av areal som pr 31.12.17 ikke er igangsatt eller avsluttet. Totalt investeringsvolum for 2017 ble på ca. 10,4 mill kr.

Alle investeringer er finansiert ved lån i kommunalbanken.

Representantskapsmøter / Styremøter

Selskapets Representantskap hadde i året som gikk 4 møter og behandlet i alt 23 saker.

Selskapets styre avholdt 11 styremøter og behandlet til sammen 56 saker.

Styreleder har vært Kjetil Bjørklund fra Gjøvik kommune med Arne Bergum fra Søndre Land kommune som nestleder. 3 av 7 styremedlemmer er kvinner.

Personell og arbeidsmiljø.

Selskapet hadde pr. 31.12.2017 til sammen 30 ansatte som utgjorde 26,9 årsverk.

6 av stillingene er deltidsstillinger og 5 av de ansatte er kvinner.

Sykefraværet var i 2017 på til sammen 855 dagsverk, tilsvarende 11,38 %. Til sammenligning var sykefraværet for 2016 på 634 dagsverk tilsvarende 7,70 %.

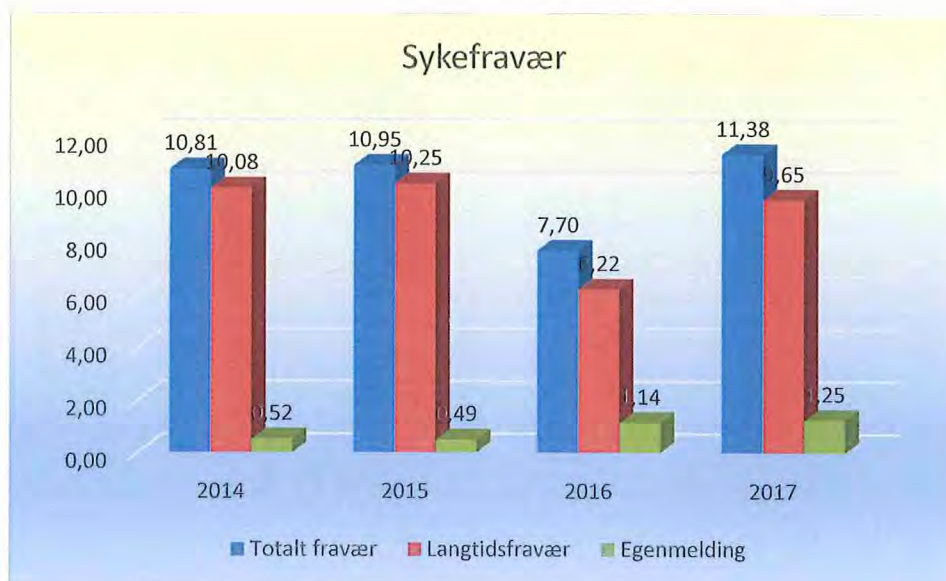
Av sykefraværet i 2017 var korttidsfraværet eksklusive barns sykdom med egenmelding 1,25 %, mens langtidsfraværet var på 9,65 %.

Årets sykefravær skyldes i stor grad at noen medarbeidere har vært sykemeldt fra 50% til 100% over lang tid.

Selskapet har avtale om bedriftshelsetjeneste med Stamina og er en IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv).

HORIZONT

De ansatte har anledning til å trene på fritiden og får godtgjort 1 time arbeidstid mot kvittering fra organisert trener, maks 37 ½ time pr år. I tillegg ytes det 50 % - støtte til forebyggende kiropraktisk behandling av nakke og ryggproblemer. Det er gjennom hele perioden satt fokus på arbeidsmiljø og tilrettelegging og tilpasning for de med spesielle behov for dette.

Avvik, skader og ulykker.

Det ble i 2017 registrert 239 egne interne avvik, en nedgang 46 avvik fra 2016. Det er generelt stort fokus på avviksregistrering for å bevisstgjøre de ansatte på selskapets forbedringspotensialer.

Til sammen 5,4 % av avvikene ble registrert i forbindelse med oppfølging av sivevann- og deponigassanlegget.

Det er ikke registrert 1 avvik på personskader som har ført til fravær i 2017.

En nærmere oversikt over hvordan avvikene er sammensatt og fordeler seg fremgår av den særskilte EMAS-miljøredegjørelsen for 2017.

Ytre miljø.

Selskapet har i 2017 drevet transport i egen regi. I tillegg har kverning av trevirke og hageavfall, samt annet anleggsarbeid og internt transport blitt utført med eget utstyr. Vårt totale dieselforbruk i 2017 ble på 162 538 liter mot 209 683 liter i 2016. Dette fordeler seg med 75 244 liter på vogntog og andre biler og 87 294 liter på maskiner på anlegg. I tillegg har vi forbrukt ca. 24.000 Nm³ biogass i 2017. Dette tilsvarer ca. 2 400 liter diesel ekvivalenter. Nedgangen skyldes i stor grad egeninnsats i forbindelse med opparbeiding av Dovre i 2016.

Til sammen ble det i 2017 tatt ut 492 702 Nm³ deponigass med et metaninnhold på ca. 31,2 %. Dette er en nedgang i uttatt mengde deponigass på ca. 1 % i forhold til 2016. Driftsstabiliteten i 2017 var ca. 94,3%, mens den i 2016 lå på 91%

HORISONT

Klimanøytral transport og deponigassutnyttelse

For å stimulere den sirkulære økonomien har HORISONT som mål at innsamling og transport av husholdningsavfall innen 2017 er klimanøytral og primært benytter fornybart klimavennlig drivstoff som er biprodukt av materialgjenvinningsprosesser.

I henhold til konsesjonsbetingelsene er avfakling et minimumskrav. I tillegg anbefales energiutnyttelse. Avfakling av metan gir en betydelig miljøgevinst da utslippet av CO₂ ikke påvirker klimaet i dette tidsperspektivet.

Selskapet hadde ved alle anlegg et forbruk av elektrisk kraft på 572 665 Kwh i 2017. Av dette forbruket er 384 361 Kwh innkjøpt. Totalt solgt i 2017 ble 4 813 kwh.

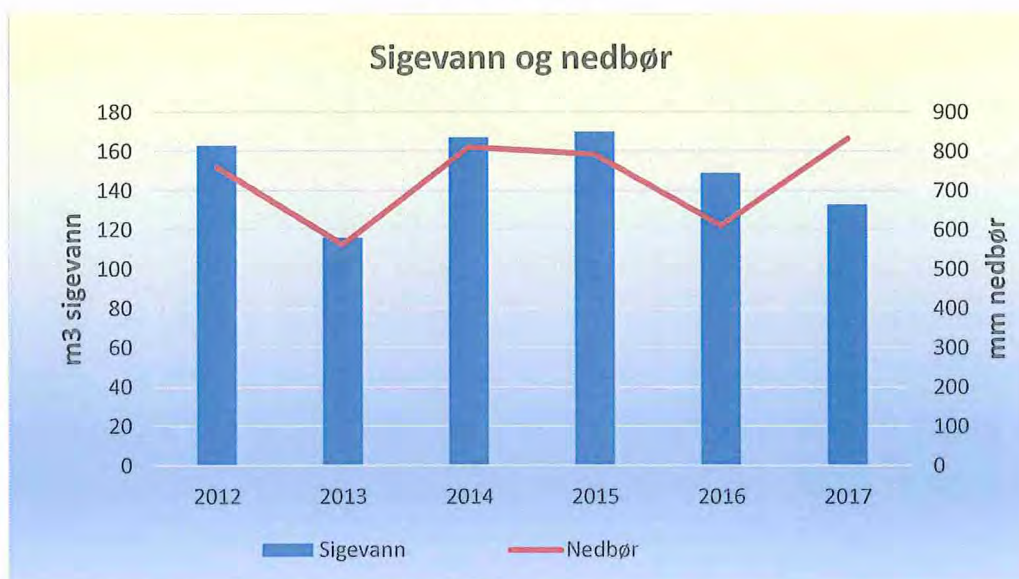
Det er ikke benyttet fossilt brensel til oppvarming i 2017. Totalt levert energi fra egenproduksjon ble i 2017 på 193 117 Kwh i tillegg 455 753 kw termisk energi.

Sigevannet fra begge deponiene fanges opp og ledes til det kommunale renseanlegget på Rambekk. Det blir foretatt kontinuerlige mengdemålinger.

Sigevannsmengden var i 2017 på til sammen ca. 132 535 m³, som var ca. 16 486 m³ mindre enn i 2016. For nærmere detaljer vedrørende utslipp fra deponiene henvises det til EMAS-miljøredegjørelsen 2017.

HORIZONT

«Dovre» har nå vært i drift 1 år og dette har gitt oss store fordeler i forhold til effektiv drift og gode miljømessige forhold for behandling av hageavfall.

Det ble på senhøsten igangsatt grunnarbeider for det nye omlastingsbygget. Arbeidet med dette fortsetter på våren 2018.

Det har også i 2017 vært sterk fokus på kildesortering på våre miljøstasjoner. Nye containere for nye fraksjoner er utplassert på flere av våre miljøstasjoner, men plassbegrensning er en utfordring for ytterligere ekspansjon.

Selskapet legger ellers vekt på at det i størst mulig grad skal benyttes miljøvennlige produkter både når det gjelder driften av anleggene og ellers innen administrasjonen.

Fortsatt drift.

Årsregnskapet for 2017 er satt opp under forutsetning av fortsatt drift. Det bekreftes herved at forutsetningen om fortsatt drift er til stede.

Revisjon av regnskapet er utført av Deloitte AS ved revisor Geir Bergum Petterson og Morten Skraastad

HORISONT

Rammebetingelser, konsesjoner og forskrifter.

De opprinnelige rammene for driften av deponiet i Dalborgmarka ligger i utslippstillatelsen som ble gitt av Fylkesmannen i Oppland i 1993. Utslippstillatelsen er senere revidert to ganger. Siste gang i 2009.

Myndighetenes rammevilkår for avfallshåndteringen generelt og sluttbehandling spesielt, er de senere år blitt betydelig endret og er i dag samlet i "Forskrift for gjenvinning og behandling av avfall", den såkalte "Avfallsforskriften".

Her fremgår de krav selskapet må forholde seg til når det gjelder driften av deponiet i Dalborgmarka Miljøpark og miljøstasjonene ute i eierkommunene, både når det gjelder tekniske løsninger, inklusive registreringer, kontroll, rapportering og etterdrift, m.m.

Selskapet er sertifisert i henholdt til miljøstandardene EMAS og ISO 14001 og ISO 9001. Dette innebærer at det er etablert et miljø- og kvalitetsstyringssystem med en vedtatt kvalitetspolitikk og en miljøpolitikk. Disse inneholder miljø- og kvalitetsmål samt miljø- og kvalitetsdelmål som blir videreført i handlingsplaner.

Miljø- og kvalitetsstyringssystemet behandles hvert år av selskapets styre i henhold til en fastlagt rutine.

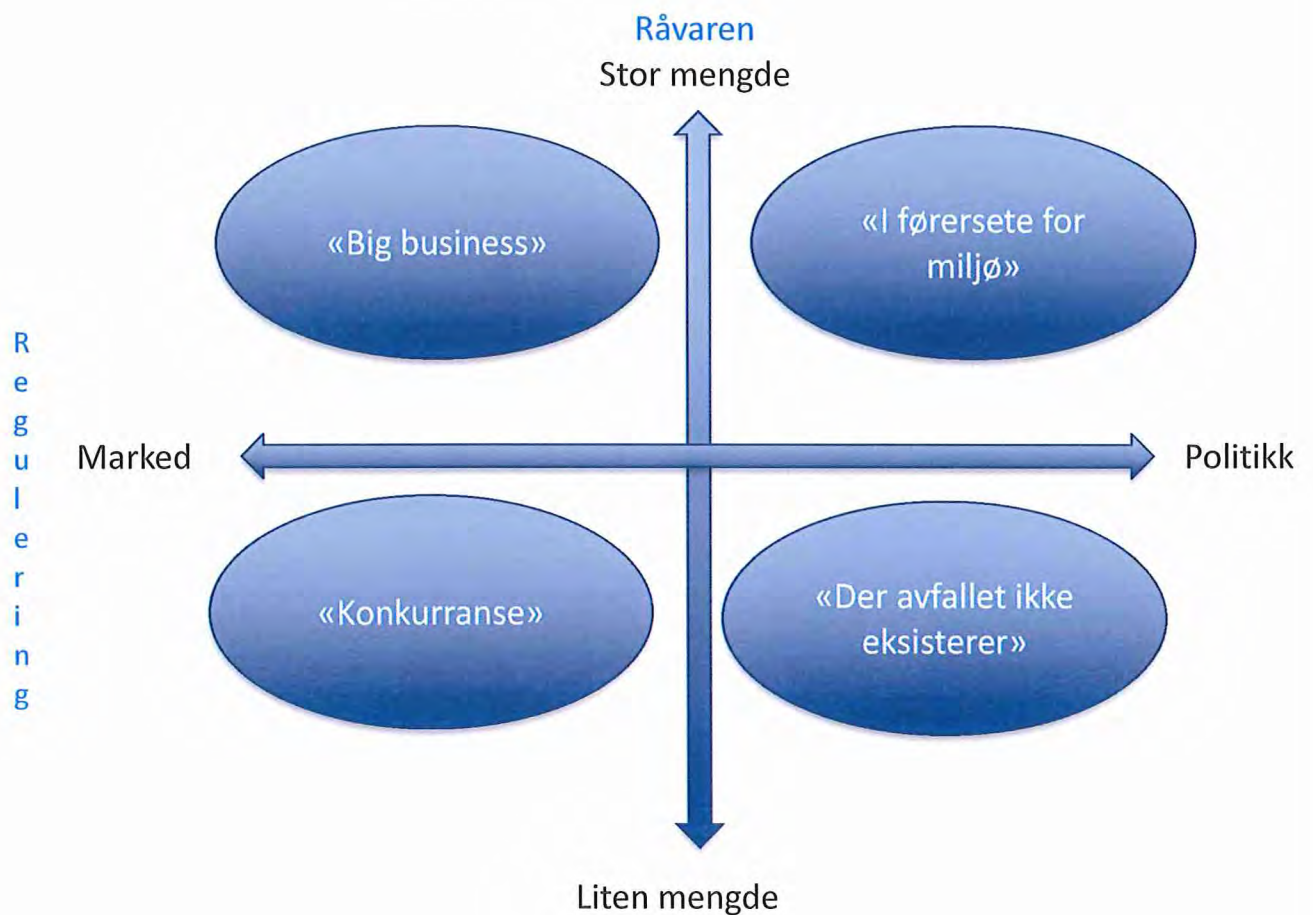
Selskapets drift blir for øvrig, med varierende mellomrom, kontrollert av blant annet Miljødirektoratet, Fylkesmannens Miljøvernavdeling, Fylkesskattekontoret, Arbeidstilsynet og Branntilsynet.

Som et interkommunalt selskap etter IKS-lovverket er Horisont tilknyttet KS-Bedrift som arbeidsgiver, mens selskapets pensjonsansvar i forhold til tariffestede tjenstepensjonsordninger, er dekket gjennom den Kommunale Landspensjonskassa (KLP).

Selskapet er ellers medlem av Avfall Norge og NFFA

Framtidsutsikter og mulige utfordringer

Fremtidens avfallssektor formes av tilgangen på ressurser og salgsverdien på avfallet
To usikre drivere som danner utgangspunktet for scenariene

1. **Råvaren:** Usikkerhet knyttet til mengden husholdningsavfall som vil finne veien i private avfallsdunker i fremtiden, dette være seg både mengden og antall fraksjoner
2. **Regulering:** Usikkerhet knyttet til regulering av avfallssektoren, der man både kan tenke seg at sektoren blir politisk regulert eller avfallet i større grad kan selges fritt i markedet

HORISONT

«**Big Business**» beskriver en fremtid der den kommunale avfallssektoren forvalter innsamlet avfall og selger det i et betalingsvillig marked. Markedet for avfall er i sterk vekst og avfall får en stadig større verdi. Det har utviklet seg en ny industri som følge av deregulering av markedet der avfall er en viktig innsatsfaktor og salgsvare. Kampen om ressursene medfører at stadig flere aktører betaler godt og stadig flere fraksjoner utsorteres for salg. Den kommunale avfallssektoren er en attraktiv partner fordi den styrer tilgangen til en stadig voksende avfallsmengde med verdifullt husholdningsavfall.

«**I fører sete for miljøet**» beskriver hvordan kommunal avfallssektor har utviklet seg innenfor et stadig økende fokus på klimavennlig håndtering av husholdningsavfallet.

De kommunale aktørene leverer svært gode resultater, både når det gjelder klimavennlighet og håndtering av større mengder avfall. Totalt sett har dette bidratt til at kommunale avfallsselskaper har utviklet et konkurransefortrinn som økes gjennom politisk styring og vilje.

Kommunale avfallssektoren har regien i norsk avfallspolitikk og styrer utviklingen i håndtering av stadig flere fraksjoner

Løsningene som implementeres er klimavennlige og kommunal avfallssektor er i fører setet for innovative offentlige anskaffelser

«**Konkurranse**» beskriver en framtid der kommunal avfallssektor er minimert og tar hånd om et begrenset antall fraksjoner som i tillegg har liten verdi. Markedet for avfall er sluppet fri og den kommunale avfallssektoren står som sistemann i rekken til å hente og selge avfall.

Private aktører har spesialisert seg på avfall av verdi og henter dette direkte hos kunden eller etablerte innsamlingspunkter. Dette gir utfordringer i finansieringen av nye investeringer i avfallssektoren; det er blant annet ikke rom til å prioritere større investeringer i klimavennlig teknologi.

Selv om selvkostprinsippet fremdeles gjelder, medfører bortfall av tidligere salgsinntekter av avfall til at økonomien i selskapene settes under press. Særlig i byene har kommunale avfalls-selskaper liten innvirkning på husholdningsavfallet og håndteringen av dette. Det løses av private.

«**Der avfallet ikke eksisterer**» beskriver en fremtid der utsorteringen av avfall har kommet så langt at kommunal avfallssektor i stor grad håndterer et smalt spekter fraksjoner

Dette er en handling som er politisk styrt der produsentene i stadig større grad pålegges å organisere avhending av produserte produkter selv

Som følge av dette er den kommunale avfallssektoren kraftig redusert, mye grunnet at avfallsmengden den tar hånd om stadig blir mindre i omfang.

HORISONT

Horisont Miljøpark 16. mars 2018

Kjetil Bjørklund

Kjetil Bjørklund
Styreleder

Arne Bergum

Arne Bergum
Nestleder

Katrine Rennan

Katrine Rennan
Styremedlem

Ellen Gjerdalen

Ellen Gjerdalen
Styremedlem

Gerda Nubdal

Gerda Nubdal
Styremedlem

Erik Olsen

Erik Olsen
Styremedlem

Bjorn Berg

Bjorn Berg
Ansattes representant

Stein Gjeffer

Stein Gjeffer
Daglig Leder

HORISONT Miljøpark IKS

(tidligere GLT-Avfall IKS)

FELLES EIERSTRATEGI FOR KOMMUNENE

Gjøvik / Østre Toten / Vestre Toten / Søndre Land / Nordre Land

Behandlet av kommunestyrene i:

Gjøvik
Østre Toten
Vestre Toten
Søndre Land
Nordre Land

SAMMENDRAG

- Selskapet er et heleid interkommunalt selskap, eid av kommunene i Gjøvik-regionen.
- Eierstrategien skal danne plattform for en god styringsdialog, samt gi mål og en klar retning på hva eierne vil med selskapet.
- Selskapets øverste eierorgan er representantskapet, og eiernes styringsmulighet skjer gjennom representantskap og styre.
- Eierne forventer at selskapet har fokus på effektiv drift, og tjenestene som ytes (produseres) skal være av høy kvalitet.
- Eierne forventer at selskapet ivaretar kommunenes plikter og pålegg innenfor langsiktig og systematiske arbeid med avfallshåndtering.
- Selskapet skal ha en kapitalstruktur som er tilpasset virksomheten, og som gir en effektiv drift, samt en tilfredsstillende avkastning på investert kapital.
- Eierutbytte fra selskapet kan kun beregnes og tas fra et eventuelt overskudd i næringsdelen. Eierne forventer en forutsigbar utbyttepolitikk fra selskapet. Forutsigbarhet oppnås ved at styret hvert år i oktober legger frem en rullerende treårs utbytteplan for eierne. Selskapet skal over tid utbetale minimum 50 % av resultat etter skatt fra næringsdelen.
- Selskapet skal ha klare og definerte etiske retningslinjer, innenfor områdene arbeidsmiljø, sosial dumping og antikorupsjon, som også gjelder for underleverandører.
- Valg til styre bør skje etter innstilling fra en regional valgkomité, og styret bør være sammensatt slik at det til sammen består av den kompetanse som er relevant for selskapet.
- Det skal utarbeides et system for styreevaluering.

FELLES EIERSTRATEGI FOR KOMMUNENE.....	1
SAMMENDRAG	2
1.0 BAKGRUNN	4
1.1 Hvorfor eie?	4
1.2 Valg av selskapsform	4
1.3 Om virksomhet og bransjetilhørighet	4
1.4 Virksomhetens rolle i forhold til kommunen og kommuneplan	5
2.0 VIRKSOMHETENS FORMÅL	5
3.0 EIERS FORVENTNINGER	5
3.1 Økonomisk risikoprofil og struktur	5
3.2 Effektivitet, kvalitet og utvikling	6
3.3 Konkurrans- og markedsforhold	6
3.4 Etikk og miljø	6
3.5 Avkastning, utbytte og eieruttak	6
4.0 EIERDIALOG OG STYRINGSMODELL	7
4.1 Oppfølging av målsetninger og rapportering	7
4.2 Styringsorgan	7
4.2.1 Representantskapet	7
4.2.2 Styret	7
4.2.3 Valg til styre	7
4.2.4 Styreevaluering	8
4.3 Løpende oppfølging	8
4.4 Informasjonsdeling	8

1.0 BAKGRUNN

1.1 Hvorfor eie?

Selskapet er et heleid kommunalt selskap (interkommunalt selskap - IKS).

Fordeling av eierandelene er som flg: Gjøvik kommune 42,03 %, Østre Toten kommune 21,19 %, Vestre Toten kommune 18,57 %, Nordre Land kommune 9,74 %, Søndre Land kommune 8,47 %

Kommunenes formål med sitt eierskap i selskapet er:

1. Å oppfylle kommunenes forpliktelser etter forurensingsloven, knyttet til innsamling og gjenvinning av ressursene i husholdningsavfallet.
2. Å gi et fremtidsrettet og bærekraftig tjenestetilbud, som vektlegger eierkommunenes ambisjoner om reduserte utslipp av klimagasser og lokal og regional utnyttelse av ressursene i husholdningsavfallet, herunder gjenvinning av energi, materialer og næringsstoffer på kommersiell basis.
3. Å gi et kostnadseffektivt tjenestetilbud.
4. Å gi et brukervennlig, fleksibelt og likeverdig tjenestetilbud for innbyggerne, som på en positiv måte stimulerer til bærekraftige holdninger og adferd. Selskapet er eierkommunenes primærrådgiver i avfallsrelaterte spørsmål.

1.2 Valg av selskapsform

Selskapet ble etablert som et interkommunalt selskap (IKS) i 1991. Bakgrunnen for etableringen var å drive det interkommunale avfallsbehandlingsanlegget i Dalborgmarka. Som IKS kan selskapet kun eies av kommuner, fylkeskommuner eller andre interkommunale selskaper.

Selskapsformen IKS ble i sin tid utviklet for samarbeid om oppgaver av mer forretningsmessig karakter. IKS-modellen innebærer at kommunenes ansvar og innflytelse er noe begrenset, og kommunenes administrative rolle noe svekket, da linjen går direkte fra kommunestyret til representantskapet.

Selskapet er underlagt lov om interkommunale selskaper.

Eierne har samlet sett et ubegrenset ansvar for en prosentandel (eierandel) av selskapets forpliktelser.

Selskapets øverste eierorgan er representantskapet, og eiernes styringsmulighet skjer gjennom representantskap og styre.

Grunnlag for valg av selskapsform ble i sin tid basert på en vurdering ut i fra muligheter og begrensninger med ulike eierformer. Faktorer som var bestemmende var risiko, fleksibilitet og grad av eierstyring, konkurranseforhold, samt økonomiske hensyn og forpliktelser iht lover og forskrifter.

1.3 Om virksomhet og bransjetilhørighet

Avfalls- og gjenvinningsbransjen har hatt en betydelig utvikling de siste tiårene. Tidligere hentet man søppel, mens nå er fokuset på å utnytte ressursene i avfallet og sørge for en trygg håndtering av farlig avfall. Prioriteringer i avfallsbransjen skal følge avfallshierarkiet hvor avfallsforebygging, ombruk, materialgjenvinning er høyest prioritert. Deretter kommer energiutnyttelse og

sluttbehandling/deponi. Regjeringen la fram en ny stortingsmelding «Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi» 21.06.17. Meldingen vektlegger avfallsforebygging, økt ombruk og materialgjenvinning.

Kommunene har ansvaret for å samle inn avfall fra husholdninger, og sikre forsvarlig håndtering av avfallet. Prinsippet om at forurenser betaler gjelder og alle kostnader forbundet med lovpålagt håndtering av husholdningsavfall dekkes over avfallsgebyret.

1.4 Virksomhetens rolle i forhold til kommunen og kommuneplan

Selskapet er av kommunestyrene i eierkommunene tildelt driftsansvar for renovasjonsordningen. Med hjemmel i Forurensningsloven § 83 delegerer kommunene oppgaver, og myndighet til å treffe enkeltvedtak etter denne forskrift, til selskapet.

Selskapet skal ivareta de roller og utføre de oppgaver som eierne anser som hensiktsmessig for å realisere eiernes formål med selskapet. Eierne ønsker med dette å gi selskapet et entydig mandat og handlingsrom for sine strategiske og faglige vurderinger.

Selskapet skal utøve sin virksomhet i tråd med eiernes mål og strategier hva gjelder miljø og klima, i respektive kommuneplaner. På sikt bør en felles Energi og Klimaplan for eierkommunene være førende for selskapets virksomhet. En felles Avfallsplan bør også vurderes.

2.0 VIRKSOMHETENS FORMÅL

Formålet med selskapet er på vegne av eierkommunene å drive avfallshåndtering bestående av innsamling, transport, behandling og omsetning innenfor de til enhver tid gjeldende konsesjonsvilkår og markedsmessige forhold. Selskapet skal sørge for at det både ved utbygging og drift av de interkommunale avfallsløsningene, legges vekt på de miljømessige forhold i tråd med myndighetenes krav. Etter anmodning fra en eller flere av kommunene kan selskapet ta på seg oppgaver som det er naturlig å utføre. På eget initiativ skal selskapet analysere situasjonen i avfallssektoren og komme med tilrådninger om nye tiltak eller endringer. Selskapet kan tegne selskaper som er organisert i henhold til norsk aksjelovgivning, alene eller i samarbeid med andre. Selskapet kan opprette samarbeid eller IKS med andre kommuner eller IKS, når disse driver innen avfallsrelatert virksomhet. Selskapet kan også påta seg oppgaver for andre kommuner eller selskaper.

3.0 EIERS FORVENTNINGER

Det er eiernes forventninger at selskapet bidrar til å skape merverdier for samfunnet, gjennom forretningsmessig samarbeid og partnerskap med andre samfunnsaktører, for om mulig å sikre større grad av lokal og regional utnyttelse og verdiskapning i selskapets nedslagsfelt, med utgangspunkt i ressursene i avfallet.

3.1 Økonomisk risikoprofil og struktur

Selskapet skal ha en kapitalstruktur som er tilpasset virksomheten, og som gir en effektiv drift, samt en tilfredsstillende avkastning på investert kapital. Samtidig må selskapet ha forsvarlig med likviditet.

Selskapets drift må ta høyde for nødvendige investeringer, avsetninger til fremtidige forpliktelser, samt vedlikeholdskostnader.

Selskapets gjeldsgrad må være på et forsvarlig nivå. Selskapet må kunne betjene sin egen gjeld, og fordeling mellom kortsiktig og langsiktig gjeld må være forsvarlig.

3.2 Effektivitet, kvalitet og utvikling

Eierne forventer at selskapet har fokus på effektiv drift. Tjenestene som ytes (produseres) skal være av høy kvalitet, slik at kundetilfredsheten er høy. Eierne forventer at selskapet ivaretar kommunenes plikter og pålegg innenfor langsiktig og systematiske arbeid med avfallshåndtering.

Selskapet bør måles mot andre tilsvarende selskaper hva gjelder både effektivitets- og kvalitetsindikatorer.

Avfall- og gjenvinningsbransjen er i rask endring, og eierne forventer at selskapet bidrar til et grønt skifte og bærekraftig miljøfremmende arbeid. Selskapet har et uttrykt mål om å bidra til en overgang fra en lineær økonomi (bruk og kast-modell) til en mer sirkulær, kretsløpsbasert økonomi.

3.3 Konkurransen og markedsførhold

Selskapet må følge regelverket om offentlige anskaffelser, samt øvrige lover og forskrifter gjeldende for et avfallsselskap.

Selskapet skal konkurrere på lik linje med andre aktører når det gjelder markedet for næringsavfall.

Selskapet må legge frem adskilte resultatregnskaper for husholdningsavfall og næringsavfall, dvs mellom den virksomheten som er konkurranseutsatt og ikke. Krysssubsidiert mellom husholdningsavfall og næringsavfall må ikke forekomme.

3.4 Etikk og miljø

Selskapet skal legge til rette for oppnåelse av langsiktige etiske og miljømessige mål som Norge har forpliktet seg til. Selskapet skal, i forlengelsen av sin rolle som samfunnsaktør, vektlegge klima og miljø ved valg av underleverandører.

Selskapet skal ha klare og definerte etiske retningslinjer, innenfor områdene arbeidsmiljø, sosial dumping og antikorrupsjon, for sine underleverandører. Selskapet skal som en del av sitt kvalitetssikringssystem ha etiske retningslinjer, for medlemmer i representantskap, styre, daglig ledelse, administrasjon og ansatte.

3.5 Avkastning, utbytte og eieruttak

Eiernes avkastning på investert kapital skjer enten gjennom en verdistigning på selskapets underliggende aktiva, eller som direkte avkastning i form av utbytte og/eller renter på ansvarlig lån. Avfallshåndtering for privathusholdninger er monopolvirksomhet, og skal skje i henhold til selvkostprinsippet. Selvkostfondene skal ligge i hver enkelt kommune.

Selskapet har ikke anledning til å betale ut utbytte fra selvkostdelen (husholdningsavfall).

Eierutbytte fra selskapet kan kun beregnes og tas fra et eventuelt overskudd i næringsdelen.

Eierne forventer en forutsigbar utbyttepolitikk fra selskapet. Forutsigbarhet oppnås ved at styret hvert år i oktober legger frem en rullerende treårs utbytteplan for eierne. Selskapet skal over tid utbetale minimum 50 % av resultat etter skatt fra næringsdelen.

Selskapet må til enhver tid balansere kravet om et høyt utbytte med selskapets behov for kapital for å utvikle virksomheten i tråd med gjeldende selskapsstrategi.

4.0 EIERDIALOG OG STYRINGSMODELL

4.1 Oppfølging av målsetninger og rapportering

Oppfølging av selskapets målsetninger og rapportering skjer gjennom en åpen dialog gjennom eiermøter/representantskapsmøter. Formålet med møtene må være:

1. Informasjon om løpende virksomhet og strategiplan
2. Koordinere og avklare eiermessige problemstillinger
3. Sikre at det er etablert en god løpende styringsdialog (representert ved styreleder / daglig leder), hvor viktige og prinsipielle saker kan diskuteres.

4.2 Styringsorgan

4.2.1 Representantskapet

Selskapets øverste organ er representantskapet som består av ordførerne, pluss en representant fra opposisjonen fra hver av eierkommunene. Alle er valgt for en fire-års periode tilsvarende kommunevalgperioden og har personlige vararepresentanter.

Representantskapet vedtar budsjett for kommende år, økonomiplan for rullerende fire-års perioder, samt estimerte investeringer for samme periode. Dette må skje tidlig nok til at eierkommunene får nødvendig informasjon til egen budsjettering.

4.2.2 Styret

Selskapets styre består av sju medlemmer, to fra Gjøvik, ett fra hver av de andre fire kommunene, samt ett ansattmedlem. Begge kjønn skal være representert med minst 3 medlemmer. Styrets leder og nestleder velges av representantskapet for en 2-årsperiode etter innstilling fra ordfører-/rådmannsgruppen i kommunene. De øvrige medlemmene og vararepresentanter velges for en to-årsperiode av representantskapet etter innstilling fra kommunene.

Styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet og skal sørge for at det har en tilfredsstillende organisasjon. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet. Det er styret som ansetter daglig leder med mindre det i selskapsavtalen er bestemt at dette gjøres av representantskapet.

4.2.3 Valg til styre

Valg til styre bør skje etter innstilling fra en regional valgkomité, og styret bør være sammensatt slik at det til sammen består av den kompetanse som er relevant for selskapet.

Valgkomiteen må ha et bevisst forhold til habilitetsreglene. Valgkomiteen skal ha skriftlige retningslinjer som representantskap/generalforsamling har vedtatt.

4.2.4 Styreevaluering

Det skal utarbeides et system for styreevaluering.

4.3 Løpende oppfølging

Innfordring av renovasjonsgebyr fra husholdningene skal ligge hos den enkelte kommune.

I forbindelse med eierkommunenes behandling av økonomiplaner, skal selskapets styre fremlegge beregningsunderlag for kommende års renovasjonsgebyr innen månedsskiftet august/september.

Standardtjenesten skal være basert på et felles selvkostregnskap for eierkommunene, mens den enkelte kommune kan vedta tilleggstjenester som påvirker renovasjonsgebyret. Forslag om endringer i renovasjonsgebyret fremlegges overfor den enkelte eierkommune. Selvkostoppsettet må være klart til kommunene innen utgangen av januar hvert år.

4.4 Informasjonsdeling

Som interkommunalt selskap skal selskapet følge offentleglova, og med mindre spesielle forhold tilsier det, tilstrebe åpenhet og god informasjon rundt virksomheten.

Det avholdes to representantskapsmøter årlig, og disse betraktes som eiermøter.

Det er også etablert en gruppe, benevnt som Renovasjonsfaglig Forum (RFF), bestående av renovasjonsansvarlige i eierkommunene.

Eierkommunene anser det som viktig med relevant informasjonsdeling mellom styret, representantskap, selskapets ledelse og RFF, herunder informasjon som grunnlag for budsjettering, gebyrfastsetting og løpende økonomioppfølging.

Eierne har et kontroll- og tilsynsansvar overfor sine eierinteresser i selskapet. Kommunelovens kapittel 12 gir kommunenes kontrollutvalg en selvstendig rolle i forhold til eierne og selskapsledelsen.

Gjøvik kommune

KONTROLLUTVALGET SOM TIPSMOTTAK

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Utdrag fra Råd for etikkarbeidet i kommunesektoren (rapport fra KS/Oslo Economics, 2018) Vedlegg 1
2. Tipskanal for uetisk atferd og korrupsjon (artikkel i Hadeland 22/3-18) Vedlegg 2

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kontrollutvalget har merket seg følgende fra Råd for etikkarbeidet i kommunesektoren (rapport fra KS/Oslo Economics, 2018):

«I tillegg til varslingsrutiner bør kommunen ha tipsmottak for innbyggere som har mistanke om uetisk atferd og korrupsjon i kommunen.»

2. Med bakgrunn i anbefalingen ønsker kontrollutvalget å drøfte:

- a) Dagens ordning for å ta mot og håndtere tips fra innbyggere og andre som har mistanke om uetisk atferd og korrupsjon i kommunen.
- b) Kontrollutvalgets rolle som tipskanal.

3. Saken følges opp høsten 2018 der det også bes om å bli fremlagt eksempler på hvordan tipsmottak praktiseres i andre kommuner.

SAKSOPPLYSNINGER:

Norsk kommunesektor jobber målrettet for å forebygge og avdekke korrupsjon. Det viser bl.a. en undersøkelse gjort på oppdrag fra KS i 2018 (*Status og råd for etikkarbeid i kommunesektoren* (FOU-rapport, utgitt av Kommunens Sentralforbund / Oslo Economics, 2018).

Sammen med FOU-rapporten lanserte KS en helhetlig ramme med gode råd for hvordan kommunene kan styrke etikkarbeidet. Rådene er inndelt i ni sentrale arbeidsområder. For hvert arbeidsområde gis to til fem råd om etikkarbeidet og oppfølgingen av dette. Rådene er utarbeidet på grunnlag av beste praksis nasjonalt og internasjonalt (hovedkilde OECD). En del av rådene bygger på lovkrav og/eller gir veiledning til hvordan lovbestemmelser kan etterleves i praksis. Det vises til vedlegg 1 for helhetlig opplisting av rådene.

Kontrollutvalget er tidligere år informert om rapporten og de ulike rådene. Alle kontrollutvalgene har vist interesse for å få mer informasjon, og det er derfor naturlig å ta dette opp som tema på et fellesmøte for kontrollutvalgene.

Kontrollutvalget som organ er særlig omtalt under arbeidsområde nr. 5 der følgende råd fremgår:

- *Kontrollutvalget bør ha fokus på å avdekke uetisk atferd og korrupsjon*
- *Kontrollutvalget bør få gjennomført kontroller på grunnlag av risikoanalyser og mistanke om uetisk atferd*

Ett av rådene under arbeidsområde nr. 7 (Varslingsrutiner for å avdekke kritikkverdige forhold) har i kontrollutvalgenes gjennomgang vist seg særlig interessant:

- *I tillegg til varslingsrutiner bør kommunen ha tipsmottak for innbyggere som har mistanke om uetisk atferd og korrupsjon i kommunen*

Ovennevnte råd aktualiserer spørsmål som tidvis har vært diskutert i flere av kontrollutvalgene i regionen de senere årene. Dette gjelder både spørsmålet om behovet for etablering av en varslingsordning for innbyggere/andre (i tillegg til den etablerte varslingsordningen for ansatte), og spørsmålet kontrollutvalgets rolle i tilknytning til kommunens arbeid med antikorrupsjon. Sistnevnte spørsmål, dreier seg bl.a. om kontrollutvalget bør ha en mer aktiv/tydelig rolle som tipsmottak enn i dag.

Som eksempel på en kommune som nylig har uttrykt ønske om å ta en rolle, er kontrollutvalget i Gran kommune. Avisartikkel om dette følger vedlagt saken som eksempel på en måte å følge opp saken på (se vedlegg 2).

Råd for etikkarbeid i kommuner

Del av Oslo Economics rapport 2017-61

Råd for etikkarbeid i kommuner

Kommunesektoren arbeider kontinuerlig for å hindre uetisk atferd og korrupsjon. På oppdrag fra KS har Oslo Economics, i samarbeid med Prof. Tina Søreide ved NHH, utviklet et sett råd for hvordan kommuner og fylkeskommuner bør jobbe for å hindre uetisk atferd og korrupsjon. Rådene er ment som en støtte til ledere og folkevalgte.

Rådene er inndelt i ni sentrale arbeidsområder. For hvert arbeidsområde gis to til fem råd om etikkarbeidet og oppfølgingen av dette. Rådene er utarbeidet på grunnlag av beste praksis nasjonalt og internasjonalt (hovedkilde OECD). En del av rådene bygger på lovkrav og/eller gir veiledning til hvordan lovbestemmelser kan etterleves i praksis.

Rådene er relevante for alle kommuner og fylkeskommuner, uavhengig av organisasjonsform. For enkelthets skyld er rådene formulert for en kommune styrt etter formannskapsmodellen. Rådene retter seg primært mot ledere i kommuner og fylkeskommuner. Når det i et råd står at «kommunen bør», betyr dette at administrasjonssjef, enhetsledere og andre ledere i administrasjonen og virksomhetene bør ta ansvar for at det skjer. Der politiske utvalg har ansvar for etikkarbeidet beskrives det eksplisitt.

Vi håper at rådene vil være til nytte for kommuner og fylkeskommuner som ønsker å vurdere og forbedre sitt etikkarbeid.

1. VERDIER, HOLDNINGER OG KULTUR

- Kommunen bør ha verdier som tydeliggjør rollen medarbeidere og folkevalgte har overfor samfunnet og brukere av kommunale tjenester
- Kommunen bør ha offentliggjort sine verdier
- Kommunen bør iverksette tiltak slik at medarbeidere og folkevalgte får en god forståelse for verdienes praktiske betydning og tar ansvar for at de etterleves, for eksempel gjennom dilemmatrening og medarbeidersamtaler

2. ETISKE RETNINGSLINJER

- Kommunen bør ha vedtatt og offentliggjort etiske retningslinjer for medarbeidere og folkevalgte
- De etiske retningslinjene bør beskrive hvordan medarbeidere og folkevalgte skal håndtere interessekonflikter, herunder habilitetsspørsmål, bierverv og gaver/fordeler
- De etiske retningslinjene bør beskrive reaksjoner ved brudd på retningslinjene
- Kommunen bør jevnlig undersøke om medarbeidere og folkevalgte kjenner og etterlever de etiske retningslinjene, og om det blir reagert ved brudd på retningslinjene
- Nye medarbeidere bør underskrive på at de vil følge de etiske retningslinjene, som en del av arbeidskontrakten

3. RISIKOANALYSER FOR Å AVDEKKE SÅRBARE OMRÅDER OG PROSESSER

- Kommunen bør jevnlig kartlegge hvilke prosesser som er mest utsatt for risiko for uetisk atferd og korrupsjon
- Kommunen bør prioritere kartlegging av risiko for uetisk atferd og korrupsjon i kjente risikoområder som anskaffelser, plan- og byggesaksbehandling og eierstyring av kommunale selskap
- Kommunen bør iverksette risikoreduserende tiltak når det avdekkes risiko for uetisk atferd og korrupsjon

4. KLAR ROLLE- OG ANSVARSFORDELING

- Administrativ og politisk ledelse bør arbeide aktivt for å opprettholde en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom folkevalgte og administrasjonen
- Kommunen bør arbeide aktivt for å opprettholde en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom ulike avdelinger og medarbeidere innad i administrasjonen
- Administrasjonssjef og ordfører bør jevnlig gjøre rede for hvordan ulike deler av administrativ og politisk ledelse opprettholder en klar rolle- og ansvarsfordeling i praksis

5. KOMMUNENS KONTROLLUTVALG

- Kontrollutvalget bør ha fokus på å avdekke uetisk atferd og korrupsjon
- Kontrollutvalget bør få gjennomført kontroller på grunnlag av risikoanalyser og mistanke om uetisk atferd

6. INTERNKONTROLL MED FOKUS PÅ UETISK ATFERD OG KORRUPSJON

- Rutiner for å avdekke og hindre uetisk atferd og korrupsjon bør inngå som en del av internkontrollen
- Internkontroll for å hindre uetisk atferd og korrupsjon bør gjennomføres på grunnlag av risikoanalyser og mistanke, samt i form av stikkprøver
- Administrasjonssjefen bør jevnlig redegjøre overfor kommunestyret om hvordan internkontroll brukes for å avdekke og hindre uetisk atferd og korrupsjon

7. VARSLINGSRUTINER FOR Å AVDEKKE KRITIKKVERDIGE FORHOLD

- Kommunen bør anerkjenne verdien av varsling og arbeide for et godt yringsklima
- Kommunen bør gjøre det enkelt og trygt å varsle om kritikkverdige forhold
- Varslingsrutiner bør beskrive hvordan medarbeidere kan si fra om kritikkverdige forhold til andre enn sin egen leder
- Kommunen bør jevnlig undersøke om medarbeidere kjenner til varslingsrutinene og varslernes rettigheter
- I tillegg til varslingsrutiner bør kommunen ha tipsmottak for innbyggere som har mistanke om uetisk atferd og korrupsjon i kommunen

8. ÅPENHET OG INNSYN FOR OFFENTLIGHETEN

- Kommunen bør gi medarbeidere en praktisk veiledning om hvilken type informasjon som skal og ikke skal unntas offentlighet
- Veiledningen bør legge vekt på meroffentlighetsprinsippet
- Kommunen bør gjøre det enkelt for publikum å bli kjent med beslutningsprosesser, forvaltningspraksis, tjenesteyting og -kvalitet
- Kommunen bør gjennomføre tilfeldige kontroller av saker og informasjon unntatt offentlighet og vurdere om offentlighetsloven etterleves

9. BRUKE MULIGHETENE I DIGITALISERING FOR Å HINDRE UETISK ATFERD OG KORRUPSJON

- Der det er mulig bør kommunens medarbeidere bruke digitale saksbehandlingssystem som sikrer at saksbehandlere kun har tilgang til egne saker, at spor lagres, og at personer med rett fullmakt må godkjenne saker før endelige vedtak
- Kommunen bør arbeide aktivt for at digitale løsninger innrettes på en måte som hindrer uetisk atferd og korrupsjon
- Kommunen bør bruke potensialet i digitale løsninger for å gi økt åpenhet og innsyn i kommunenes arbeid

Tipskanal for uetisk atferd og korrupsjon

Kontrollutvalget i Gran arbeider med å etablere en tipskanal for innbyggere og ansatte som har mistanke om uetisk atferd eller korrupsjon i kommunen.

HAAKON KALVSJØHAGEN
HAAKON.KALVSJOHAGEN@
HADELAND.NO

Kontrollutvalgsleder Bjørn Austad Hvaleby forteller at planen er å lage en kanal folk kan bruke for å henvende seg til kontrollutvalget, dersom de har kunnskap om forhold de mener bør undersøkes nærmere.

- Da kan vi se på saken og finne ut om noe har skjedd, eller om bare det er snakk om løse rykter. Prat på bygda kan være skadelig både for kommunen og for personer det snakkes om, sier Hvaleby. Han påpeker at det kan være like viktig med en avkreftelse som en bekreftelse.

For mange, for lenge

Hvaleby mener også at det er for mange saker av denne typen i Norge som har pågått for lenge før de har blitt avdekket.

Han nevner den såkalte «vannverkssaken» på Romerike som et eksempel på en sak som burde ha vært avdekket mye tidligere enn det den faktisk ble. For rundt ti år siden ble en tidligere vannverkssjef dømt til flere års fengsel for korrupsjon og økonomisk utroskap.

I vedtaket fra kontrollutvalgets møte i desember i fjor, går det fram at det ikke har vært varslingssaker i Gran de siste årene, gjennom kommunens eksisterende varslingsystem.

Kontrollutvalgets tipskanal skal være et supplement til kommunens interne varslingsrutiner for ansatte. Disse har utgangspunkt i arbeidsmiljølovens krav.

- Tipskanalen skal heller ikke være noen ankeinstans for politiske vedtak, presiserer Hvaleby.

- Kanalen må lages sammen

LAGER TIPSKANAL: - Prat på bygda kan være skadelig både for kommunen og for personer det snakkes om, sier Bjørn Austad Hvaleby. Nå lager kontrollutvalget en egen tipskanal der det kan varsles om uetisk atferd og korrupsjonsmistanker.

ARKIV

med, og i full forståelse med rådmannen, slik at vi er sikre på at vi får et system som fungerer slik det er tenkt, sier kontrollutvalgslederen.

Et lavterskeltilbud

Kontrollutvalget skal blant annet forestå løpende tilsyn med den kommunale forvaltningen på kommunestyrets vegne.

- Som et ledd i denne oppgaven ønsker kontrollutvalget å få innspill om mulige kritikkverdige forhold knyttet til kommunens forvaltning og tjenesteproduksjon, heter det i sakspapirene til kontrollutvalgets møte forrige fredag.

Det hender utvalgets medlemmer får slike henvendelser i dag. Tanken nå er å formalisere ordningen og gjøre den kjent for innbyggere og ansatte, som et lavterskeltilbud der den som sender bekymringsmelding

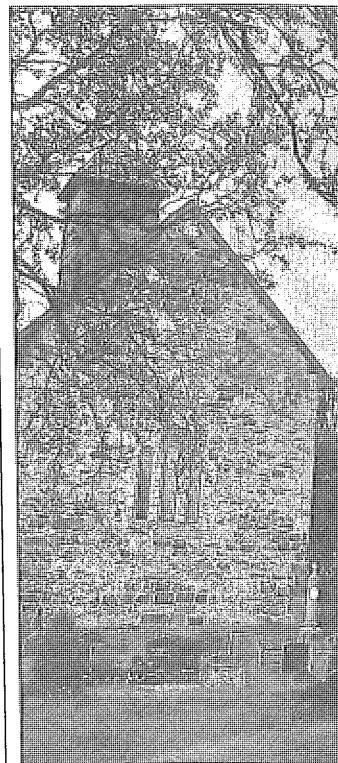
kan få bevare sin anonymitet så langt råd er, går det fram av sakspapirene.

Kontrollutvalget vedtok fredag at kontrollutvalgssekretariatet skal gå videre med å planlegge etableringen av en tipskanal i regi av kontrollutvalget.

I rapporten «Råd for etikkarbeidet i kommunesektoren» fra KS/Oslo Economics står det følgende: I tillegg til varslingsrutiner bør kommunen ha tipsmottak for innbyggere som har mistanke om uetisk atferd og korrupsjon i kommunen.

Dette skal, i henhold til vedtaket, legges til grunn for det videre arbeidet med å utforme et praktisk opplegg i Gran kommune.

- Vi håper det ikke tar altfor lang tid før ordningen er klar til bruk, sier kontrollutvalgsleder Bjørn Austad Hvaleby.

STABILE TALL: Medlemstal bispedømme, her representert i året som har gått etter at kirke

Stabil opp om kirken atskillelse

Oppslutningen om kirke Hamar bispedømme er fortsatt stor, etter at den ble skilt fra staten fra 1. januar 2017.

HAAKON KALVSJØHAGEN
haakon.kalvsjohagen@hadeland.no

- Et tilbakeblikk på året som gått viser at det fortsatt er oppslutning om kirken i bispedømmet vårt, sier Frede Knutsen, stiftsdirektør i Hamar bispedømme i en pressemelding.

Av 386.000 innbygger Hedmark og Oppland er 84 prosent medlemmer i Den norske kirke. 814 meldte seg i 2017 mens 136 meldte seg inn i 2017.

Pressemeldingen forteller at 2170 barn ble døpt i 2017. Den prosententen blant kirkens medlemmer har holdt seg stabil de fire siste årene. Samtidig er andelen døpte mot fødte i hele befolkningen gått ned fra 68 prosent til 60 prosent.

- Dette skyldes at befolkningen er blitt mer sammensatt med flere innbyggere fra andre land, kulturer og religioner.

Gjøvik kommune**PRESENTASJON AV FELLES INNKJØPSENHET I
GJØVIKREGIONEN OG FELLES
ANSKAFFELSESTRATEGI**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. Anskaffelsesstrategi for kommunene i Gjøvikregionen

Vedlegg 1

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Leder av Felles innkjøpsenhet i Gjøvikregionen sin presentasjon av det interkommunale samarbeidet, tas til orientering.
2. Felles anskaffelsesstrategi, vedtatt av kommunestyrene, tas til orientering.

SAKSOPPLYSNINGER:

Felles innkjøpsenhet i Gjøvikregionen er et samarbeid mellom kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land og Søndre Land. Gjøvik kommune er vertskommune for samarbeidet.

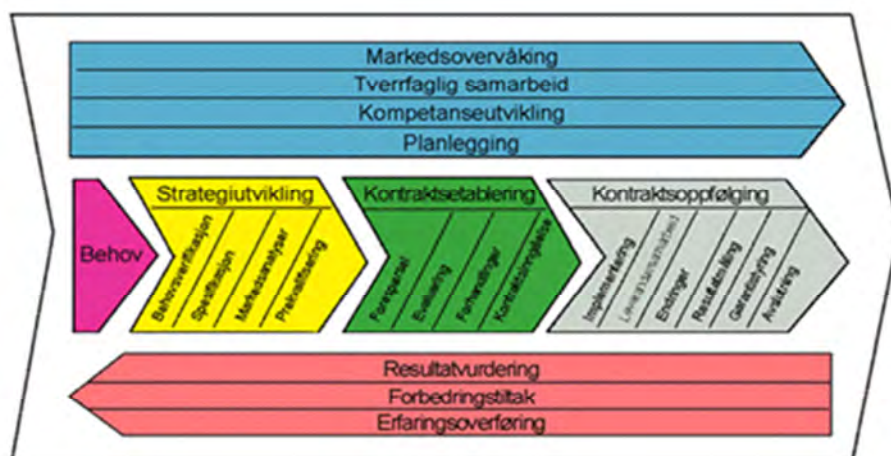
Kontrollutvalgene i alle de fem kommunene har tidvis etterlyst nærmere informasjon om innkjøpssamarbeidet, herunder grensedragningen mellom innkjøpssamarbeidets oppgaver og oppgaver som hver kommune må løse selv innenfor innkjøpsområdet.

I tillegg til en generell presentasjon av samarbeidet, er det også bedt om en presentasjon av kommunenes felles innkjøpsstrategi (vedtatt i alle fem kommunestyrer). Denne følger vedlagt saken.

Anskaffelsesstrategi for kommunene i Gjøvikregionen

Perioden 2016 - 2020

Anskaffelser – fellesenheter i Gjøvikregionen

Gjøvik kommune

Vestre Toten kommune

Østre Toten kommune

Nordre Land kommune

Søndre Land kommune

Innholdsfortegnelse:

FORORD OG INNLEDNING	2
1.0 BAKGRUNNEN MED ANSKAFFELESSTRATEGIEN OG VISJON FOR KOMMUNENES ANSKAFFELESVIRKSOMHET.....	2
Overordnende dokumenter, som strategien bygges på:.....	3
1.1 Mål i perioden 2016 – 2020 og visjon for kommunale anskaffelser	3
3.0 ØNSKET UTVIKLING FOR DEN KOMMUNALE ANSKAFFELESVIRKSOMHETEN BASERT PÅ NÅ SITUASJONEN	4
3.1 Delmål 1 - Organisering.....	4
3.2 Delmål 2 - Planlegging og gjennomføring	5
3.3 Delmål 3 - Innkjøpskompetanse	5
3.4 Delmål 4 - Samfunnsansvar, miljø, omdømme, energi og klima	5
3.5 Delmål 5 - Digitale anskaffelsesprosesser	5
3.6 Delmål 6 – Leverandørstrategi.....	5
4.0 HANDLINGSPLAN.....	5
5.0 OPPFØLGNING	5

Dokumentansvarlig: Anskaffelser – Felleseenhet i Gjøvikregionen

Utarbeidet av: T. Amundsen

Dato opprettet: 10.06.2016

Dato sist endret: 21.10.2016

Arkivreferanse: Gjøvik kommune, journal nr 16/3564

Versjon: 1.0.

Figur forside – kilde NOU 1997/21 – side 23. Etter Prof. Michael Porters modell.

Ledelsesforankring		
Godkjennes av	Navn	Dato / beslutnings og vedtaksform, ref
Kommunestyre	Kommunestyre i hver regionkommune	Referert / vedtak
Formannskap	Formannskapet i hver region kommune	Referert / vedtak
Utvalg	Rådmannsutvalget i Gjøvikregionen	Besluttet xx, måned 2016
Styreleder	Samarbeidsrådet for innkjøp	Besluttet oktober 2016

Endringsoversikt			
Versjon	Dato	Beskrivelse av endring	Utført av
1.0	28.10.16	Besluttet i Samarbeidsrådet for innkjøp	
0.3	27.09.16	Behandlet i Samarbeidsrådet for innkjøp versjon 0.2 og 0.3	
0.0	30.06.16	Behandlet i Samarbeidsrådet for innkjøp – første versjon	

Forord og innledning

Gjennom en felles anskaffelsesstrategi er målet at kommunene i fellesskap kan oppnå økonomiske fordeler, lavere kostnader, bedre ressursutnyttelse og en ivaretagelse av samfunnsansvaret på en slik måte at det skaper tillitt til det kommunale anskaffelsesarbeidet gjennom at kommunen fremstår som en profesjonell part i sitt virke.

Anskaffelsesstrategien er første steg i rekken av å kunne nå denne målsettingen.

Det er styret for denne ordningen, Samarbeidsrådet for innkjøp, som har ansvaret for strategien og implementeringen på lik linje som øvrige kommunale planer og rutiner.

Betraktet som kjøpergruppe er kommunene relativt like både hva gjelder anskaffelsesbehov og hvilken lov og forskrift man opererer under slik at en felles strategi er effektiviserende i seg selv, men også tydeliggjørende for hvordan man fremstår som kjøper i markedet.

Strategien gjelder overordnet alle kommunale enheter på alle nivåer

I kommende periode vil det komme endringer innenfor lov og regelverk for offentlige anskaffelser som bla vil kreve at kommunens samfunnsansvar ved anskaffelser etterleves og hensyntas særskilt gjennom planlegging, gjennomføring og oppfølging av anskaffelser. Særlige områder er bruk av læringer, krav til miljø og livssykluskostnader, innovasjon og arbeidsmiljø. Strategien tar opp i seg mye av dette samfunnsansvaret nå, men det kan bli nødvendig med revisjon i denne planperioden.

1.0 Bakgrunnen med anskaffelsesstrategien og visjon for kommunenes anskaffelsesvirksomhet

Kommunene er gjennom lov og forskrift for offentlige anskaffelser pålagt å følge et gitt prosedyreverk ved gjennomføring av sine anskaffelser av varer, tjenester samt bygg og anleggsarbeider. Regelverket har et formål om forretningsmessighet anvendt gjennom konkurranse og likebehandling. Formålet i strategien legger grunnleggende føringer for at potensialet i anskaffelsesfaget utnyttes på lik linje med det private marked. I tillegg skal kommunene også ivareta samfunnsansvaret gjennom bla forutberegnelighet, gjennomsiktighet, etterprøvbarhet mv.

Stortingsmelding nr 36 2008-2009 "Det gode innkjøp" gir klare føringer for hvordan offentlige virksomheter skal arbeide målrettet med innkjøp og at det skal utarbeides mål og strategier for dette arbeidet. Innkjøp er et ledelsesansvar og ansvaret kan ikke i seg selv delegeres og da må utarbeides regler og rutiner for hvordan dette skal struktureres internt i organisasjonen. En strategi er starten på en slik organisering.

Denne anskaffelsesstrategien bygger videre på den foregående (2012-2014), gjennom at man etablerte en strategi på maler, planer og opplegg fra Direktoratet for forvaltning og IKT, DIFI, som nå oppdateres og justeres. Aktuelle kilder er www.difi.no og deres nettsted www.anskaffelser.no.

Det er avgjørende at ressursstyring og ressursutnyttelse legges til grunn ved kommunale anskaffelser når de planlegges og gjennomføres siden det er et sentralt ønske at kommunene

øker sin økonomiske handlefrihet mot de kommende utfordringer på kommunale tjenester og oppgaver og utfordringen med å finansiere disse.

Strategien skal være et virkemiddel på overordnet nivå for å kunne nå målet om økt profesjonalisering, ressursutnyttelse og ressursstyring.

Overordnende dokumenter, som strategien bygges på:

I hovedsak er det relevante lov og forskrift om offentlige anskaffelser som regulerer de kommunale anskaffelser samt andre relevante lover, forskrifter og vedtak. Se kildeliste.

1.1 Mål i perioden 2016 – 2020 og visjon for kommunale anskaffelser

Visjon – Kommunens anskaffelser skal være økonomisk effektive og gjennomføres på en tillitsvekkende måte med et samfunnsansvarlig perspektiv.

Den første regionale Anskaffelsesstrategien for 2012-2014 tok for seg å legge til rette for etablering av reglement, rutiner og systemer for anskaffelser i tillegg til forbedring av økonomiske vilkår og kontroll perspektivet. Målsettingen var da at kommunenes organisasjon skulle øke og profesjonalisere sin generelle anskaffelseskompetanse ved siden av de økonomiske målene.

Visjonen for anskaffelser i perioden 2016-2020 er at den skal generere til økt verdiskapning ved bruk av effektiv ressursutnytting av kommunens samlede ressurser og da mot et økonomisk perspektiv. Veien til målet kan oppnås ved at anskaffelser planlegges godt, samordnes innen regionen, gjennomføres profesjonelt, kontrolleres, og kontinuerlig forbedres. Bruk av digital teknologi er en vesentlig forutsetning for å kunne oppnå slike effekter. Tillit i markedet til at anskaffelser gjøres profesjonelt må tilstrebes og at det samfunnsmessige ansvar kommunen er pålagt gjennom lov, regelverk og egne vedtak blir etterlevd.

Fortsatt er det mulig å hente gevinster knyttet til selve kjøpet på pris- og kostnadsdimensjonen men utfordringen er knyttet til å ha virksomhetssystemer som regulerer hele kjeden av anskaffelser fra behov til leveranse og betaling. Strategien forutsetter at anskaffelser er samordnet i hele regionen og at inngåtte avtaler følges opp lojalt. Det er kun digitale systemer som kan gi slik informasjon siden manuell informasjonsinnhenting anses lite ressurseffektivt og usikkert. En videreføring av fokuset på digitalisering vil være viktig i kommende periode for å kunne foreta bedre ressursutnyttelse på transaksjoner fra bestilling til oppfølging av leveranser, men også på oppfølging og kontroll av leveranser til kommunene.

En forutsetning for gevinstrealisering på anskaffelser er delt langs noen få dimensjoner:

- o Oversikt - å ha oversikt over hva som skal kjøpes, organisering, samordning, mønster og adferd
- o Kontroll, lojalitet til - og styring av anskaffelsene

En kontinuerlig forbedring av anskaffelser krever oversikt og oversikt gir grunnlag for styring og styring gir grunnlag for å skape ønskede resultater og da langs flere akser fra kommunens samfunnsansvar til økonomiske mål

2.0 Ønsket utvikling for den kommunale anskaffelsesvirksomheten basert på nå situasjonen

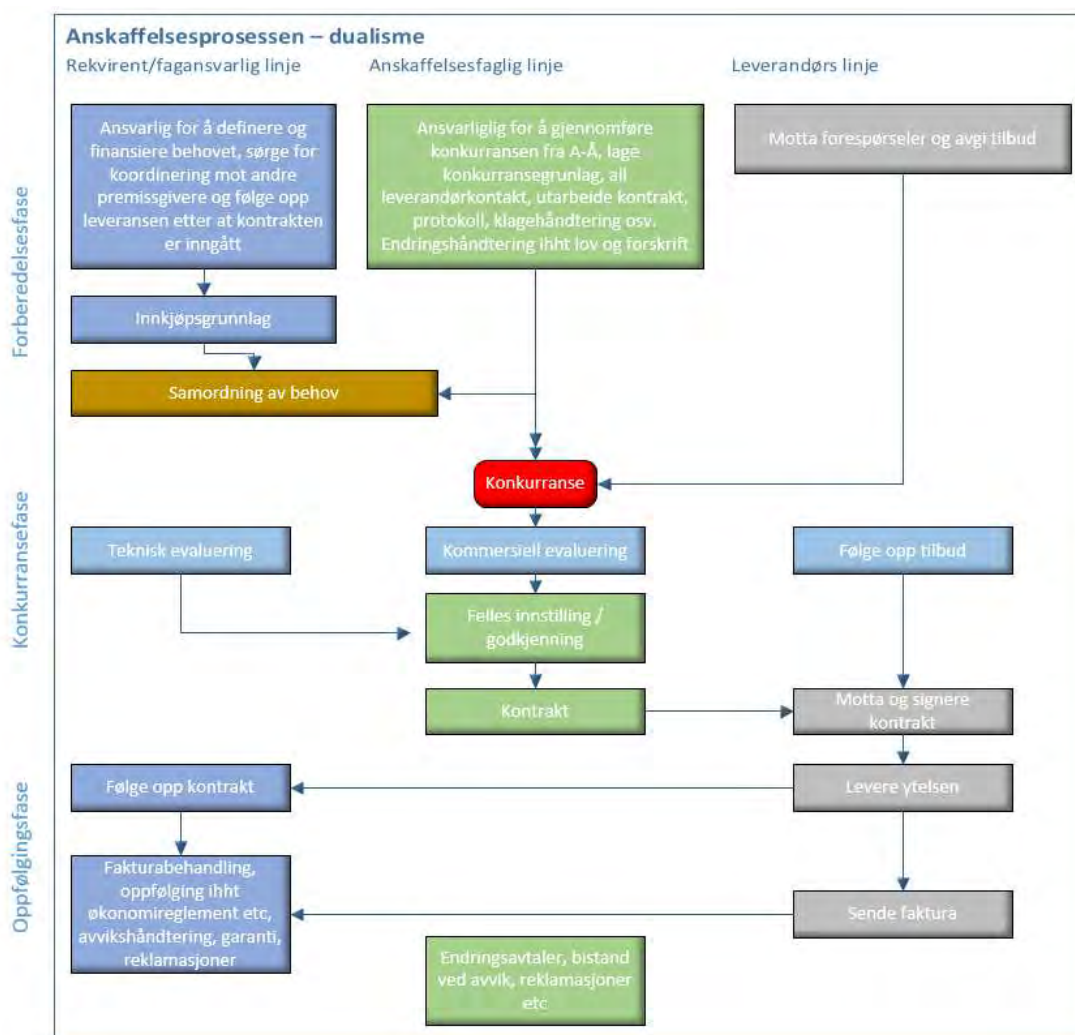
Tidligere strategi tok særlig for seg å forbedre gjennomføringsfasen, mens planleggingsfasen og oppfølgingsfasen etter avtaleinngåelse ikke ble behandlet like mye. En forutsetning for gevinstrealisering er at anskaffelser er godt planlagt og at avtaler følges opp og etterleveres. For at alle fasene fra planlegging – gjennomføring – oppfølging skal henge sammen trengs digitale systemer og kompetanse for at visjonen skal kunne nås. Delmålene søkes å gjenspeile dette.

For å sikre en slik utvikling brytes visjonen ned i ulike delmål:

2.1 Delmål 1 - Organisering

Anskaffelser skal i størst mulig grad gjennomføres tverrfaglig hvor organiseringen ved anskaffelsen følger prinsippet om dualisme om det er internt i den enkelte kommune eller ved anskaffelsesprosesser med felles regional innkjøpsenhet. Roller, oppgaver og ansvar skal til enhver tid fremgå av styrende dokumenter. Kontroll og avviksbehandling skal skje etter kommunens regler og rutiner for dette, slik som nedfelt i Innkjøpsreglementet, dens veileder og andre kommunale rutiner og reglementer.

Figur under viser dualisme skjematisk fremstilt, eksempelvis ved anskaffelser mellom kommunene og felles regional innkjøpsenhet

2.2 Delmål 2 - Planlegging og gjennomføring

Kommunens anskaffelser skal planlegges som en helhetlig prosess, verdikjede og verdistrøm innenfor gjeldende lover, forskrifter, regler og rutiner. Anskaffelsene skal planlegges langsiktig fra behov oppstår til bruk og avhending og i størst mulig grad tverrfaglig. Anskaffelser skal bygge på et reelt- og nødvendig behov, være basert på tilstrekkelig kvalitet og ha normale livssyklus-kostnader. Det skal benyttes etablerte og balanserte kontraktsmodeller og –vilkår, som minimerer risiki. Alle innkjøp skal planlegges slik at stordriftsfordeler kan oppnås og standardisering og samordning av behov og ytelse er et krav der det er praktisk mulig.

2.3 Delmål 3 - Innkjøpskompetanse

Kommunenens ansatte skal ha tilstrekkelig kompetanse på sitt nivå til å kunne foreta effektive og riktige anskaffelser i tråd med fastsatte regler og rutiner, slik at ressursutnyttelse og ressursstyring ivaretas og følges. De ansattes skal ha kompetanse slik at handlemåten ved anskaffelser skjer på en profesjonell og tillitvekkende måte.

2.4 Delmål 4 - Samfunnsansvar, miljø, omdømme, energi og klima

Anskaffelser skal skje på en måte som gir kommunene godt omdømme og som skaper tillitt til kommunene som en profesjonell kjøper.

Miljøkrav og mål skal settes i tråd med de respektive kommuners kommuneplaner.

Kommunenens samfunnsansvar med blant annet bruk av lærlinger, etisk riktig handel, lønns- arbeids- og sosiale forhold skal være lagt til grunn ved planlegging, gjennomføring og oppfølging av innkjøp der dette er pålagt og/eller nødvendig.

2.5 Delmål 5 - Digitale anskaffelsesprosesser

Anskaffelser skal planlegges, gjennomføres og følges opp ved bruk av digitale systemer som skal være integrert i kommunale sak/arkiv og økonomisystemer. Standardisering og gjenbruk av informasjon er en forutsetning.

2.6 Delmål 6 – Leverandørstrategi

Kommunen skal sørge for å gjennomføre sine konkurranser på en slik måte at små og mellomstore leverandører kan delta på konkurrerende vilkår

3.0 Handlingsplan

Oppfølging av strategien skal sikres gjennom en handlingsplan for perioden med årlig rullering. Handlingsplanen inneholder tiltak som må gjennomføres for å sikre oppnåelse av anskaffelsesstrategiens visjon og mål.

4.0 Oppfølging

Ansvaret for å iverksette tiltak, følge opp og rapportere er tillagt Samarbeidsrådet for innkjøp i Gjøvikregionen, som gjennomfører dette i hver kommune og samlet gjennom Anskaffelser – felles innkjøpsenhet.

Kildeliste:

- Nærings- og fiskeridepartementet. *Lov om offentlige anskaffelser*. LOV-1999-07-16-69. Lovdata. Lesedato 13.10.2016
- Nærings- og fiskeridepartementet. *Forskrift om offentlige anskaffelser*, klassisk sektor. FOR-2006-04-07-402. Lesedato 12.10.2016
- Arbeids- og sosialdepartementet. *Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter*. FOR-2008-02-08-112. Lesedato 12.10.2016
- Kommuner i Gjøvikregionen. *Kommuneplaner for kommunene*. Sist vedtatte. Lesedato 12.10.2016
- Kommuner i Gjøvikregionen. *Økonomiplaner for kommunene*. Sist vedtatte. Lesedato 12.10.2016
- Kommuner i Gjøvikregionen. *Innkjøpsreglement*. Sist vedtatte. Lesedato 12.10.2016
- Kommuner i Gjøvikregionen. *Kommunevise vedtak om ILOkonvensjon nr 94, Energi og klimaplan og etiske retningslinjer, universell utforming mv*. Lesedato 12.10.2016
- Søndre Land kommune. *Vedtak om innføring av Telemarksmodellen*. Vedtak kst 16/48
- Gjøvik kommune. *Vedtak om innføring av Telemarksmodellen*. Vedtak kst 16/87
- Vestre Toten kommune. *Vedtak om innføring av Telemarksmodellen*. Vedtak kst 16/1029
- Fornyings- og administrasjonsdepartementet. *St.meld. nr. 36 (2008-2009) Det gode innkjøp*. Behandlet i Stortinget: 16.06.2009.
- Direktoratet for forvaltning og IKT, DIFI. *Offentlige anskaffelser*. Veiledere, maler, verktøy, retningslinjer. www.difi.no. www.anskaffelser.no
- Nærings- og handelsdepartementet. *Miljø og regelverket for offentlige anskaffelser*. Veileder. Januar 2004.
- Nærings- og fiskeridepartementet. *Miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser*. Veileder og handlingsplan. ISBN 978-82-457-0416-7. Utgitt: 06/2007.
- Barne- og likestillingsdepartementet. *Etiske krav i offentlige anskaffelser*. Veileder. Versjon 1, andre opplag, 2009.
- Kommunenes sentralforbund, KS. *Etiske krav i offentlige anskaffelser*. Veileder. Publisert på nett, www.ks.no, 27.05.2015.
- KS. NHO. DIFI. Leverandørutvikling. *Nasjonalt program for leverandørutvikling*. www.leverandorutvikling.no
- Sosial- og helsedirektoratet. Deltasenteret. *Universell utforming i offentlige anskaffelser*. Veileder. 2 opplag mars 2007.

Gjøvik kommune

ANSKAFFELSER: RISIKOVURDERINGER OG ARBEIDET MOT ARBEIDSLIVSKRIMINALITET I GJØVIKREGIONEN

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

1. *Strategiske grep for å hindre svart økonomi og arbeidslivskriminalitet ved anskaffelser i kommuner* (utarbeidet av Samarbeid mot svart økonomi - SMSØ). Vedlegg 1
2. Diverse avisartikler vedr. «Telemarksmodellen» Vedlegg 2

FORSLAG TIL VEDTAK:

--

SAKSOPPLYSNINGER:

Bakgrunn / oppsummering:

De fleste kontrollutvalgene har prioritert innkjøp/anskaffelser som ett av flere områder i sin plan for forvaltningsrevisjon for 2016-2019.

Et felles kontrollutvalgsmøte er en fin anledning til å bli mer kjent med området, her avgrenset til de oppgavene som er delegert til Felles innkjøpsenhet i regionen.

En viktig del av kontrollutvalgets arbeid er å forstå kommunens drift, herunder forstå vesentlige risikoer knyttet til driften. Dette gjelder både på overordnet/strategisk nivå, og på operasjonelt nivå. Dette er bakgrunnen for at man ønsker innblikk i risikovurderinger på området.

En konkret risiko som er fokusert, er risikoen for såkalt arbeidslivskriminalitet. Begrepet forbindes ofte med sosial dumping og svart arbeid. Da Felles innkjøpsenhet forventes å ha en god kunnskap om denne risikoen, er dette temaet valgt ut særskilt. Flere kontrollutvalg har tatt til ordet for at man bør vurdere en forvaltningsrevisjon på området, dvs. en evaluering av hvordan kommunene sikrer seg mot arbeidslivskriminalitet.

Saken er i utgangspunktet en orienteringssak, men fungerer også som informasjon i kontrollutvalgenes løpende arbeid med å vurdere områder i kommunene der det kan være behov for å sette inn kontroller (forvaltningsrevisjon). En orientering fra Felles innkjøpsenhet vil gi viktig informasjon til kontrollutvalgene ved vurdering av nytteverdien av å igangsette kontroller innenfor området.

Saken er lagt frem uten forslag til vedtak. Utforming av vedtak gjøres i møtet med bakgrunn i presentasjonen av saken.

Vedr. risikovurderinger

Internkontroll og risikovurderinger står sentralt i kontrollutvalgets arbeid. I denne delen av saken ønsker kontrollutvalget å få belyst hvordan man jobber med risikovurderinger innenfor Felles innkjøpsenhet, og hvilke områder som er risikovurdert og hvilke vurderinger som er gjort.

Avdekkes risikoer med høy sannsynlighet, og av en viss vesentlighet (konsekvens), forventes at det er gjennomført tiltak for å redusere risikoen til et akseptabelt nivå. Hvordan man vurderer «restrisikoen» er også interessant å få innblikk i.

Ideelt sett skal risikovurderinger være en integrert del av internkontrollen. I hvilken grad har man fått til dette i Felles innkjøpsenhet er viktig for kontrollutvalget å forstå.

Vedr. arbeidet mot arbeidslivskriminalitet:

Det er under denne delen av saken naturlig å henvise til aktuelle dokumenter som kontrollutvalgene er informert om:

- Dokumentet «*Strategiske grep for å hindre svart økonomi og arbeidslivskriminalitet ved anskaffelser i kommuner*», utarbeidet av Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ).
- Rapport fra forskningsstiftelsen Fafo med tittelen «*Hva gjør kommunene for å bekjempe arbeidslivskriminalitet?*»

Se under for mer informasjon om de to dokumentene. Dokumentet «Strategiske grep....» følger også vedlagt saken (se vedlegg 1).

Den såkalte «Telemarksmodellen», som mange kommuner har vedtatt å benytte, har vært omtalt i lokalpressen ved flere anledninger i år. Det vises spesielt til omtale knyttet opp mot Gjøvik kommune, Østre Toten kommune og Søndre Land kommune (se vedlegg 2).

Kort om forslag til 10 strategiske grep:

De fremlagte forslagene til strategiske grep fra SMSØ inkluderer blant annet å rette innsatsen der risikoen er størst, begrense antall ledd i kontraktskjeden, sette krav til fagkunnskap, kreve innsyn i relevante skatteopplysninger og gjennomføre kontroller. De 10 strategiske grepene sier noe om hva kommuner og fylkeskommuner bør gjøre for å hindre at useriøse aktører får tilgang til kontrakter, og hva de bør gjøre for å følge opp risikoanskaffelser.

De 10 strategiske grepene er:

1. Ta et klart standpunkt: Vi skal ikke ha svart økonomi eller arbeidslivskriminalitet i våre anskaffelser
2. Rett innsatsen der risikoen er størst
3. Gå konkret til verks
4. Begrens antall ledd i kontraktskjeden
5. Sett krav til fagkunnskap
6. Vit hvem som arbeider for oss
7. Vit hvem vi betaler til
8. Krev innsyn i relevante skatteopplysninger
9. Gjennomfør kontroller
10. Bruk de gode verktøyene som finnes

Kort om Fafo-rapporten:

Nedenfor følger en artikkel fra Kommunenes Sentralforbund som oppsummerer innholdet i rapporten:

Publisert 09.02.2017

Større innsats mot arbeidslivskriminalitet

Problemer knyttet til sosial dumping og useriøse aktører på arbeidsmarkedet har økt. Hvordan kan kommunesektoren bidra til å bekjempe arbeidslivskriminalitet? En ny rapport Fafo har utarbeidet på oppdrag fra KS belyser temaet.

Rapporten viser at kommunesektoren tar problemene med arbeidslivskriminalitet på alvor. Temaet er på dagsorden, og tiltak som viser seg å ha ønsket effekt er satt i gang.

Få oversikten

Kommunesektoren er en stor oppdragsgiver for leverandører av varer og tjenester, og det er gjerne snakk om store summer når kontrakter inngås. Det kan dreie seg om for eksempel tjenester innen bygg- og anlegg, renhold eller eldreomsorg.

Derfor har KS vært opptatt av å få oversikt over hvordan kommunesektoren bekjemper arbeidslivskriminalitet, hvilke utfordringer sektoren møter på, og hvilken kompetanse som må til for å få bukt med denne type kriminalitet.

Viktig med god innkjøpskompetanse

Arbeidslivskriminalitet kan dreie seg om for eksempel skatteunndragelser, for lave lønninger eller brudd på arbeidstidsbestemmelsene. Det er særlig i forbindelse med innkjøp av varer og tjenester at kommunen støter på arbeidslivskriminalitet.

Kommuneforvaltningen gjorde i 2015 offentlige innkjøp for 183 milliarder kroner. Kompetanse på regelverk og innkjøp, sammen med en velfungerende egenkontroll, er avgjørende for kommunenes bekjempelse av arbeidslivskriminalitet.

Utfordrende å avdekke kriminaliteten

Forskerne bak rapporten bekrefter at det er både vanskelig og svært ressurskrevende å avdekke kriminelle gjennom kontroller. Samtidig peker de på at samarbeid på tvers av kommuner kan lønne seg, særlig for små kommuner. For eksempel vil samarbeid på innkjøpsfeltet føre til kompetanse- og arbeidsdeling, noe som kan heve kvaliteten på arbeidet. Og det er viktig at kommuner og fylkeskommuner prioriterer nødvendig kontroll av lønns- og arbeidsvilkår.

Tiltak som virker

Forskerne trekker frem Bergen og Skien som eksempler på kommuner som har tatt grep for å forhindre sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. I Skien har de innført en modell som består av 14 krav som leverandører og underleverandører må oppfylle for å få oppdrag av Skien kommune. Blant annet stilles det krav om:

- kun ett ledd under hovedentreprenør
- at bruk av innleie eller enkeltpersonforetak krever spesiell tillatelse
- at norsk skal være hovedspråk på byggeplasser
- at alle entreprenører og underentreprenører skal ha lærlinger

Bergen kommune vedtok i 2014 flere tiltak for å motvirke brudd på bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår i kontrakter de inngikk med eksterne leverandører. De viktigste punktene var

- revidering av kontraktbestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår
- etablering av rutiner for kontroller av inngåtte kontrakter
- opplæringsplan for ansatte som var involvert i kontroll av lønns- og arbeidsvilkår
- begrensninger i bruk av underleverandører i bygg- og anleggskontrakter til maksimalt to nivåer under hovedentreprenøren

Rapporten viser at arbeidslivskriminalitet er satt på dagsorden i kommunesektoren. Samtidig kommer det frem at tiltakene som har blitt gjort har en positiv effekt, og at det er viktig for kommunene med et enda tettere samarbeid med statlige enheter.

STRATEGISKE GREP FOR Å HINDRE SVART ØKONOMI OG ARBEIDSLIVSKRIMINALITET VED ANSKAFFELSER I KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER

VI VIL GJØRE DET ENKLERE FOR KOMMUNER Å BEKJEMPE
SVART ØKONOMI OG ARBEIDSLIVSKRIMINALITET

SAMARBEID MOT SVART ØKONOMI

Hva bør kommuner og fylkeskommuner gjøre for å hindre at useriøse aktører får tilgang til kontrakter? Hva bør de gjøre for å følge opp risikoanskaffelser?

Svaret finnes i Samarbeid mot svart økonomis 10 strategiske grep. Grepene skal gjøre det enklere å hindre at useriøse aktører får tilgang til kontraktene i risikoanskaffelser som f.eks bygg, renhold, bilvask mv. Dokumentet er laget slik at det kan danne grunnlag for vedtak i kommunestyrene.

I de strategiske grepene peker vi på de gode verktøyene som allerede finnes og gir veiledning på når, hvor og hvordan disse skal brukes.

STRATEGISKE GREP FOR Å HINDRE SVART ØKONOMI OG ARBEIDSLIVSKRIMINALITET VED ANSKAFFELSER I KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER

Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) har utarbeidet 10 gode råd for å hindre svart økonomi og arbeidslivskriminalitet i kommuner og fylkeskommuner.

Man må:

-Ta aktive grep for å motvirke svart økonomi og arbeidslivskriminalitet -

Å ta forholdsregler for å hindre svart økonomi og arbeidslivskriminalitet er et samfunnsansvar som i særdeleshet påligger innkjøp i offentlig sektor. Å tillate useriøse aktører og kriminalitet i slike kontrakter har store konsekvenser. Svart økonomi og arbeidslivskriminalitet undergraver rettferdig konkurranse, arbeidstakernes rettigheter og finansieringen av velferd. Svart økonomi er også uforenelig med et godt tjenestetilbud. Svart økonomi skaper ikke verdier og velferd, men finansierer kriminell virksomhet. Dette må tas på alvor:

- **Vurder hvilke anskaffelser som har høy risiko for å bli utsatt for svart økonomi og arbeidslivskriminalitet.**
- **Still høye krav til leverandører og underleverandører i disse anskaffelsene, slik at useriøse og kriminelle aktørene ikke får tilgang til kontraktene.**
- **Følg opp disse anskaffelsene spesielt, ved å bruke de gode verktøyene som finnes og ved å gjennomføre nødvendig kontroll gjennom hele kontraktsperioden.**

Difi, BNL, Fellesforbundet og KS har utarbeidet spesielle kontraktsbestemmelser som skal sikre seriøsitet i bygg- og anleggskontrakter, ([Seriøsitetsbestemmelser for bygg- og anleggskontrakter](#)). Dette er ett av flere gode verktøy som åpenbart vil ha god effekt dersom de brukes aktivt, se side 10.

SMSØ har sett behovet for å samle 10 gode råd for en anskaffelsesstrategi rettet spesifikt mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet i kommuner og fylkeskommuner. Rådene tar utgangspunkt i beste praksis. Dette er ikke en fasit, men et grunnlag eller en mal den enkelte kommune og fylkeskommune kan ta utgangspunkt i for et slikt vedtak.

Vedtaket bør utarbeides i samarbeid med partene i arbeids- og næringslivet lokalt.

1. TA ET KLART STANDPUNKT: VI SKAL IKKE HA SVART ØKONOMI ELLER ARBEIDSLIVSKRIMINALITET I VÅRE ANSKAFFELSER

Vi skal rette en ekstra innsats mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet.

Gjennom innsatsen skal vi så langt det er mulig hindre at de useriøse og kriminelle aktørene får tilgang til kontraktene. Dette gjør vi ved å stille ekstra høye krav til leverandører og underleverandører der risikoen for svart økonomi og arbeidslivskriminalitet er størst.

Vi skal ha egne rutiner for oppfølging og sanksjonering av kontraktsbrudd i disse anskaffelsene.

Vi rapporterer alle tilfeller av svart økonomi og arbeidslivskriminalitet til kontrollmyndighetene og/eller politiet.

2. RETT INNSATSEN INN DER RISIKOEN ER STØRST

Risikoen for svart økonomi og arbeidslivskriminalitet er etter Skatteetatens erfaring høy i enkelte typer anskaffelser, slik som f.eks:

- Bygg og anlegg, rehabilitering mv
- Renhold
- Bilvask og bilpleie

Selv om dette er typiske eksempler, må vi gjennomføre en konkret risikovurdering hos oss.

Når risikoen er høy, stiller vi spesielle krav i kontraktene og vi har egne rutiner for oppfølging og sanksjonering: Vi retter en ekstra innsats mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet.

3. GÅ KONKRET TIL VERKS - DETTE SER VI ETTER:

For å sikre oss mot arbeidslivskriminalitet og svart økonomi må vi ha leverandører og underleverandører der:

- Lønns- og arbeidsforhold er i orden
- Registrering, oppgavelevering og betaling av skatter og avgifter er i orden
- Tilstrekkelig fagkunnskap er på plass
- Det er lett og oversiktlig å vite hvem vi handler med, hvem som jobber for oss, og hvem vi betaler til

Vi stiller relevante kvalifikasjonskrav for å sikre oss at leverandøren har evne til å gjennomføre kontrakten ut fra disse punktene. Dette inkluderer også lovpålagte godkjenninger, slik som f.eks godkjenning i Renholdsregisteret.

Billigst er ikke alltid best. Dersom et tilbud er unormalt lavt bør dette avvises. Dette krever at vi gjør en konkret vurdering av tilbudene. For å oppnå det beste forholdet mellom pris og kvalitet må det legges til rette for å vurdere kriterier som sosiale hensyn, kvalitet, innovasjon, miljø, livsløpskostnader, pris m.m. ved tildeling av kontrakter.

4. BEGRENNS ANTALL LEDD I KONTRAKTSKJEDEN

Ved å begrense antall ledd i kontraktskjeden gjør vi oppfølgingen lettere og mer effektiv. Samtidig blir det vanskeligere å skjule arbeidslivskriminalitet og svart økonomi.

Seriøsitetsbestemmelsene for bygg- og anleggskontrakter sier at leverandøren ikke kan ha flere enn to ledd underentreprenører i kjede under seg uten byggherrens skriftlige samtykke.

Tilsvarende eller strengere begrensninger bør gjøres også i andre anskaffelser der vi vurderer risikoen som høy.

5. SETT KRAV TIL FAGKUNNSKAP

Ved å sette krav til faglærte og lærlinger sikrer vi kvalitet og seriøsitet både på kort og lang sikt. Bestemmelser for bruk av lærlinger generelt er under utarbeidelse av regjeringen.

Eksempelvis er det i Seriøsitetsbestemmelsene for bygg- og anleggskontrakter satt et prosentkrav for arbeidede timer utført av personer med fagbrev, svennebrev eller dokumentert fagopplæring, (minimum 40%). Videre er det satt et prosentkrav til arbeidede timer utført av lærlinger, (minimum 7%). Begge kravene kan også oppfylles av personer som er oppmeldt etter Praksiskandidatordningen, jf opplæringslova § 3-5.

Prosentatsene vil være under revisjon. I enkelte regioner eller prosjekter kan det være aktuelt å stille strengere krav. Det kan også etter de lokale forhold være aktuelt å stille ytterligere krav til enkelte fag. Endringer anbefales drøftet med partene i arbeidslivet og bransjene lokalt.

I andre anskaffelser, der vi vurderer risikoen som høy, bør det stilles tilsvarende eller strengere krav til faglærte og lærlinger.

6. VIT HVEM SOM ARBEIDER FOR OSS

Vi kontraktsfester at alle underentreprenører i hele kontraktskjeden skal være kjent for oss før arbeidet tar til. Videre skal alle ansatte på prosjektet være navngitt før oppmøte.

Vi kontraktsfester at alle arbeidstakere skal bære gyldig HMS-kort der regelverket krever det.

7. VIT HVEM VI BETALER TIL

Vi kontraktsfester at all betaling i hele kontraktskjeden skal gå via bank, både til virksomheter og til ansatte.

Difi's standard kontraktskrav gir eksempler på dokumentasjon som kan kreves fremlagt for å kontrollere at kravene til lønns- og arbeidsvilkår er oppfylt. Vi skal kunne kontrollere at lønn og annen godtgjørelse faktisk har gått til den personen som har utført arbeidet.

8. KREV INNSYN I RELEVANTE SKATTEOPPLYSNINGER

Vi kontraktsfester at alle firma i kontraktskjeden skal gi oss fullmakt til å innhente relevante skatteopplysninger før kontraktsinngåelse og i hele kontraktsperioden.

Dette gjør vi via Skatteetatens ordning Registerinfo (SKAV-skjema) eller tilsvarende ordning.

Gjennom Registerinfo får vi bl.a tilgang til opplysninger om registrering for merverdiavgift, at merverdiavgiftsoppgaver og A-melding er levert de siste 6 månedene, og om skatter og avgifter er betalt.

9. GJENNOMFØR KONTROLLER

Vi gjennomfører kontroller der risikoen er høy. Det betyr å legge inn tilstrekkelige ressurser på dokumentasjonsgjennomgang og stedlig kontroll for å sikre at kontraktens krav blir oppfylt.

Kontroller skal gjennomføres i hele kontraktperioden.

Difis anbefalte standard kontraktskrav for lønns- og arbeidsvilkår gir oss adgang til å foreta anmeldte eller uanmeldte stedlige kontroller hos leverandør/underleverandør, og ved lokasjon der tjenesten utføres. En slik kontroll kan inkludere tilgang til lønns- og personalsystemer.

Vi gjennomfører kontroll av HMS-kort og annen kontroll på arbeidsplassene.

10. BRUK DE GODE VERKTØYENE SOM FINNES

Difi har samlet gode verktøy for å stille og følge opp krav til lønns- og arbeidsvilkår. Dette finnes på nettstedet <http://www.anskaffelser.no/sosial-dumping>.

KONTRAKTSKRAV

Vi benytter Difi's [standard kontraktskrav om lønns- og arbeidsvilkår](#) som utgangspunkt for våre kontraktskrav i hele kontraktskjeden

Vi skal kontraktsfeste sanksjoner i hele kontraktskjeden for brudd på kontraktskravene, herunder også sen innsending av dokumentasjon, samt dersom leverandøren ikke leverer egenrapporteringsskjema innen fastsatt frist. Tiltak og sanksjoner skal iverksettes ut fra bruddets alvorlighetsgrad og omfang. Mulige sanksjoner er retting, dagbøter, tilbakeholdelse av kontraktssum, stans og heving.

Vi benytter bransjespesifikke seriøsitetsskrav der disse finnes.

For å sikre seriøsitet i bygg- og anleggskontrakter har Difi, BNL, Fellesforbundet og KS utviklet et sett egne [seriøsitetsskrav](#). Dokumentet brukes i sin helhet som et vedlegg til kontrakten. Bestemmelsene stiller bl.a krav til faglærte håndverkere og lærlinger i prosjektene, HMS-kort, pliktig medlemskap i StartBank eller tilsvarende leverandørregister og begrensninger i adgangen til bruk av underleverandører.

OPPFØLGING

Vi benytter Difi's [veileder om beste praksis](#) som utgangspunkt for arbeidet vårt med oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår.

Veilederen om beste praksis deler inn tiltakene i hva vi må, bør og kan gjøre. "Bør" og "kan"-tiltakene er ment for områder med høy risiko, slik som f.eks bygg, anlegg og rehabilitering mv, renhold, bilvask og bilpleie og andre anskaffelser etter en risikovurdering. Vi skal derfor bruke tiltakene i veilederen fullt ut (må, bør og kan) så langt det passer.

I tillegg til vår egen oppfølging har både [byggenæringen](#) og [bilbransjen](#) utviklet sine egne veiledere for valg av seriøse underentreprenører. Hovedleverandøren skal bruke malene og sjekklister som en del av sitt kvalitetsystem.

SØK RÅD HOS PARTENE I ARBEIDS- OG NÆRINGSLIVET

Disse gode rådene er utarbeidet som et utgangspunkt som kan passe i hele landet. Samtidig er det slik at det kan være store forskjeller fra sted til sted og fra fag til fag.

Samarbeid mot svart økonomi anbefaler at et vedtak om en anskaffelsesstrategi rettet spesifikt mot svart økonomi og arbeidslivskriminalitet diskuteres med partene i arbeids- og næringslivet.

SERIØSITETSKRAV

1. HMS-KORT

Alle arbeidstakere skal bære lett synlig et gyldig HMS-kort utstedt av Arbeidstilsynet. Ordrebekreftelse, søknadsskjema ol aksepteres ikke som HMS-kort. Arbeidstakere som ikke har slikt HMS-kort vil bli bortvist fra byggeplassen. Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

2. PLIKTIG MEDLEMSKAP I STARTBANK ELLER TILSVARENDE LEVERANDØRREGISTER

Leverandøren skal ved kontraktsinngåelse oppgi StartBANK ID eller fremlegge kopi av registreringsbevis fra StartBANK eller tilsvarende leverandørregister som inneholder oppdatert og kontrollert leverandørinformasjon. Leverandøren skal gi leverandørregisteret fullmakt til å innhente SKAV-info (skatte- og avgifts informasjon) i hele kontraktsperioden.

3. KRAV OM FAGLÆRTE HÅNDVERKERE

Ved utførelsen av kontraktsarbeidet skal minimum 40 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene (de fag som omfattes av utdanningsprogrammet for bygg- og anleggsteknikk samt anleggsgartnerfaget) samlet utføres av personer med fagbrev, svennebrev eller dokumentert fagopplæring i henhold til nasjonal fagopplæringslovgivning eller likeverdig utenlandsk fagutdanning. Det skal være fagarbeidere i alle ovennevnte fag. Kravet kan også oppfylles ved at arbeidede timer er utført av personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5, eller etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land. I enkeltpersonforetak uten ansatte gjelder ovenstående krav for eier.

Leverandøren skal etter kontraktsinngåelsen redegjøre for hvordan kravet vil bli oppfylt, samt jevnlig oversende bemanningsplaner og rapporter som viser oppfylleelsesgraden. Byggherren kan stanse arbeidet dersom det er grunn til å tro at mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

4. LÆRLINGER

Ved utførelsen av kontraktsarbeidet skal minimum 7 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene samlet (de fag som omfattes av utdanningsprogrammet for bygg- og anleggsteknikk, samt anleggsgartnerfaget) utføres av lærlinger, jf. opplæringslova § 4-1. Kravene kan oppfylles ved at arbeidede timer er utført av personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5. Kravene kan også oppfylles ved å benytte lærlinger etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land og personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter tilsvarende ordning som kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 3-5, i annet EU/EØS-land.

Kravet kan oppfylles av leverandøren og en eller flere av hans underleverandører.

Dersom arbeidene ikke er egnet ut fra arbeidets art og helse, miljø og sikkerhet kan byggherren tillate at prosentkravene ovenfor fravikes.

Leverandøren skal ved oppstart, og på anmodning under gjennomføringen av kontraktsarbeidet, sannsynliggjøre at kravene vil bli oppfylt. Ved kontraktsavslutning skal det fremlegges oversikt over antall lærlingetimer. Timelister skal fremlegges på anmodning.

5. RAPPORTERINGSPLIKT TIL SENTRALSKATTEKONTORET FOR UTENLANDSSAKER

Kontrakt gitt til utenlandsk leverandør eller underleverandør, og alle arbeidstakere på slik kontrakt, skal rapporteres til Sentralskattekontoret for utenlandssaker i henhold til ligningsloven § 5-6.

Leverandøren er ansvarlig for at slik rapportering skjer i hele kontraktskjeden. Leverandøren skal på forespørsel dokumentere at rapporteringsplikten er oppfylt ved kopi av innmeldingsskjema eller kvittering fra Altinn.

Eventuelt ansvar for skatter eller avgifter, gebyrer eller tvangsmulkt ilagt byggherren som følge av at leverandøren ikke har overholdt sine forpliktelser etter dette punktet er leverandørens ansvar og skal betales av ham.

Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

6. INTERNKONTROLL. SIKKERHET, HELSE OG ARBEIDSMILJØ (SHA)

Leverandøren skal følge den til enhver tid gjeldende arbeidsmiljølov med tilhørende forskrifter, byggherrens SHA-plan og byggherrens eller koordinators anvisninger. Leverandøren plikter å ha et internkontrollsystem iht. forskrift om systematisk helse- miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter. Relevante deler av byggherrens SHA-plan skal innarbeides i, og følges opp gjennom, leverandørens internkontroll. Innarbeidingen skal skje slik at SHA-planens bestemmelser kan identifiseres.

Med mindre annet er avtalt, skal all kommunikasjon mellom nøkkelpersoner i prosjektet foregå på norsk. Leverandøren skal sørge for at arbeidstakerne han og eventuelle underleverandører benytter kan kommunisere på en slik måte at manglende kommunikasjon ikke utgjør en sikkerhetsrisiko. For å unngå at det skjer ulykker fordi ikke alle forstår informasjonen som blir gitt, gjelder følgende:

- Minst én av det utførende personell på ethvert arbeidslag skal kunne forstå og gjøre seg forstått på norsk eller engelsk. Dersom flere utfører oppdrag sammen, skal vedkommende i tillegg forstå og gjøre seg forstått på et språk alle de andre på arbeidslaget forstår og kan gjøre seg forstått på.
- Alle på byggeplassen skal forstå SHA-plan, sikkerhetsopplæring, HMS-rutiner, verneprotokoller, sikkerhetsinstrukser, SJA, sikkerhetsdatablader, bruksanvisning for verktøy og arbeidsutstyr, varselskilter mv. Materialet skal foreligge på det språk vedkommende arbeidstaker bruker som morsmål, såfremt arbeidstakeren ikke forstår informasjonen fullt ut på norsk eller engelsk.

Ved brudd på ovennevnte plikter har byggherren rett til å stanse arbeidene i den utstrekning byggherren anser det nødvendig.

Vesentlig mislighold av ovennevnte plikter, som ikke blir rettet innen en rimelig frist, kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving. Der slikt mislighold består i stadige brudd på pliktene, kan byggherren heve selv om leverandøren retter forholdene. Byggherren kan på

samme måte kreve at leverandøren skifter ut underleverandører. Dette skal skje uten omkostninger for byggherren.

Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

7. KRAV TIL LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR

Leverandøren er ansvarlig for at egne ansatte, ansatte hos underleverandører (herunder innleide) har lønns- og arbeidsvilkår i henhold til:

- Forskrift om allmenngjort tariffavtale.
- Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter av 8. februar 2008 der denne kommer til anvendelse. På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal lønns- og arbeidsvilkårene være i henhold til landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransje. Med lønns- og arbeidsvilkår menes bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.

Leverandøren plikter på forespørsel å dokumentere lønns- og arbeidsvilkårene for egne arbeidstakere, arbeidstakere hos eventuelle underleverandører (herunder innleide). Opplysningene skal dokumenteres ved blant annet kopi av arbeidsavtale, lønnsslipp, timelister og arbeidsgiverens bankutskrift. Dokumentasjonen skal være på personnivå og det skal fremgå hvem den gjelder.

Ved brudd på kravene til lønns- og arbeidsvilkår skal leverandøren rette forholdet. Der bruddet har skjedd hos en underleverandør (herunder bemanningsselskaper) er rettingsplikten begrenset til krav som er fremmet skriftlig innen tre måneder etter lønnens forfallsdato, både for krav som følger av allmenngjort tariffavtale og landsomfattende tariffavtale. De vilkår og begrensninger som følger av lov om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. av 4. juni 1993 § 13 skal gjelde i begge disse tilfellene.

Byggherren har rett til å holde tilbake et beløp tilsvarende ca. to ganger innsparingen for arbeidsgiveren. Tilbakeholdsretten opphører så snart retting etter foregående ledd er dokumentert. Vesentlig mislighold av lønns- og arbeidsvilkår hos leverandøren kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving, selv om leverandøren retter forholdene. Dersom bruddet har skjedd i underleverandørleddet (herunder bemanningsselskaper), kan byggherren på samme måte kreve at leverandøren skifter ut underleverandører. Dette skal skje uten omkostninger for byggherren.

Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

8. BRUK AV UNDERLEVERANDØRER, HERUNDER INNLEID ARBEIDSKRAFT

Leverandøren kan ikke, uten byggherrens skriftlige samtykke, ha flere enn to ledd underentreprenører i kjede under seg. Vesentlig mislighold som ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren, kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving.

Leverandørens bruk av enkeltpersonforetak skal begrunnes skriftlig. Bruk av bemanningsselskap skal varsles byggherren og er underlagt arbeidsmiljøloven, herunder kravet om likebehandling i § 14-12a. Byggherren kan bare nekte bruk der han har saklig grunn.

Ved inngåelse av kontrakter om underentreprise som overstiger en verdi på kr 500.000 eks. mva skal leverandøren innhente skatteattest, jf. forskrift om offentlige anskaffelser. Fra underentreprenører med forretningsadresse i andre EØS-land enn Norge, skal det innhentes tilsvarende attest. Leverandøren skal på forespørsel fra byggherren fremlegge skatteattesten.

Dersom attesten ikke fremlegges eller viser restanser som ikke er ubetydelige, kan byggherren kreve at underentreprenøren skiftes ut uten omkostninger dersom forholdet ikke rettes innen en rimelig frist, gitt ved skriftlig varsel.

Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

9. KRAV OM BETALING TIL BANK

Lønn og annen godtgjørelse til egne ansatte, ansatte hos underleverandører og innleide skal utbetales til konto i bank. Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

10. MISLIGHOLD AV KONTRAKTSFORPLIKTELSE - KONSEKVENSER FOR SENERE KONKURRANSER

Brudd på pliktene i denne kontrakten vil bli nedtegnet og kan få betydning i senere konkurranser, enten i kvalifikasjons- eller tildelingsomgangen i overensstemmelse med regelverket for offentlige anskaffelser. Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

11. REVISJON

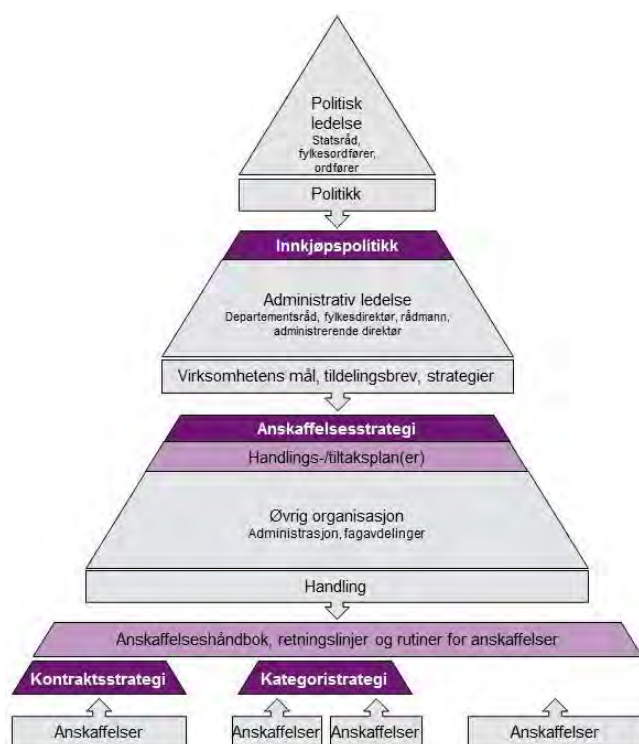
Byggherren, eller ekstern revisor engasjert av byggherren, kan gjennomføre revisjon hos leverandøren og eventuelle underleverandører i perioden fra kontraktsinngåelse til slutfaktura er betalt for å undersøke om kontraktens krav blir oppfylt. Denne adgangen omfatter også kontrakter og dokumentasjon i underliggende ledd. Alle avtaler leverandøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

HVORFOR TRENGER VI POLITISKE VEDTAK?

Vi har klippet følgende fra DIFI's veileder for Anskaffelsesstrategi:

SAMMENHENG MELLOM ANSKAFFELESSTRATEGI OG ANDRE STYRINGSdokumenter

Anskaffelsesstrategi vil være koblingen mellom politiske forventninger og daglig innkjøp av varer og tjenester. Hvordan dette kan styres og følges opp på ulike nivå vises i figuren.

Den politiske ledelse tar stilling til hvilken innkjøpspolitikk – visjon og policy – virksomheten skal ha. En slik policy vil kunne være førende for alle anskaffelser og være viktig for å regulere forhold som ikke er hjemlet i lov og forskrift. Slike forhold omtales gjerne som strategiske innkjøpsinitiativ.

Eksempler er samarbeid på tvers internt og eksternt, samfunnsansvar, små og mellomstore bedrifter, hensyn til miljø, innovasjon m.m. Har virksomheten en klar policy vil prinsipdiskusjoner ikke være en del av enkeltanskaffelser. Velger en virksomhet å ha et mål på for eksempel økt samfunnsansvar i strategien, vil dette forplikte til å jobbe målrettet mot å øke samfunnsansvar i anskaffelsene. Hvis behovet for innkjøper er å unngå

prinsipdiskusjoner rundt samfunnsansvar i enkeltanskaffelser, kan det være riktigere å jobbe for å få på plass en anskaffelsespolicy.

Administrativ ledelse følger opp gjennom å etablere og forankre en anskaffelsesstrategi i organisasjonen. En anskaffelsesstrategi gjelder for alt anskaffelsesarbeid i virksomheten, ikke bare det som håndteres av en sentral innkjøpsfunksjon/-avdeling.

Arbeidet med implementering av anskaffelsesstrategien operasjonaliseres i handlings- og tiltaksplaner. I det daglige anskaffelsesarbeidet bruker organisasjonen anskaffelsesregelverket, håndbøker, retningslinjer og rutiner for gjennomføring av anskaffelser. For noen anskaffelser lages det kontraktstrategier, og for å ha et helhetlig perspektiv på et anskaffelsesområde etableres det gjerne en kategoristrategi for styring og oppfølging av en vare- eller tjenestekategori.

Hele veilederen finner du her:

http://www.anskaffelser.no/sites/anskaffelser/files/anskaffelsesstrategi_veileder.pdf

OM SAMARBEID MOT SVART ØKONOMI

Samarbeid mot svart økonomi (SMSØ) arbeider holdnings- og handlingsendrende mot svart økonomi.

SPLEISELAGET - UNGDOM

Ungdom trenger kunnskap om sammenhengen mellom verdiskaping, skatt og velferd, samt starthjelp om rettigheter og plikter i arbeidslivet.

Vi treffer 40 000 ungdommer årlig med undervisningsopplegget Spleiselaget i videregående skole. Vi tilbyr dataspillet Spleiselaget Byen for ungdomskole, spilt 46 000 ganger i 2015.

Vi tilbyr også regnskapsopplæring til alle ungdomsbedrifter i regi av Ungt entreprenørskap.

HANDLE HVITT – FORBRUKERE

Handle hvitt er en handlingskampanje, ikke en holdningskampanje! Vi skal gjøre det enkelt for forbrukere å handle hvitt.

I perioden 2011-2014 arbeidet vi bl.a med firmasjekken og en enkel måte å gjøre arbeid i hjemmet hvitt på, via nettstedet www.handlehvitt.no og aktiviteter i hele landet.

Vi planlegger å komme med en ny utgave av Handle hvitt-kampanjen i 2016.

NÆRINGSLIV – MOT ARBEIDSLIVSKRIMINALITET

Partene i arbeids- og næringsliv er viktige medspillere for kontrolletatene. Kontrolletatene får innspill om hvordan de kriminelle opererer, utviklingstendenser og konkrete tips om kriminelle miljøer og enkeltsaker.

Vi har under arbeid en tipsrutine der partene i arbeidslivet løpende kan tipse kontrolletatene om arbeidslivskriminalitet.

INNKJØP – BESTE PRAKSIS

SMSØ tar mål av seg til å påvirke innkjøpere i privat og offentlig sektor til å ta i bruk retningslinjer, rutiner og verktøy som holder kriminelle ute fra kontraktskjedene i bransjer som bygg og renhold.

DEBATT

SMSØ har gjennom mange år fulgt utviklingen av svart økonomi gjennom befolkningsundersøkelser. I tillegg til kunnskap om temaet, bidrar undersøkelsene til å sette agenda for samfunnsdebatten. Befolkningsundersøkelser utføres også for å avdekke hvilke tiltak befolkningen mener vil være nyttig i den videre kampen mot svart økonomi.

Vi arrangerer debatter f.eks på Arendalsuka og andre konferanser nasjonalt og lokalt. Lokalt deltar SMSØ i samfunnsdebatten gjennom kronikker, leserinnlegg mv.

SAMARBEID MOT SVART ØKONOMI

66.000 daglige lesere, ifølge Forbruker & Media. 24.000 daglige lesere på aa.no (gjennomsnitt).

Vi mener

Leder OA 5/3-18

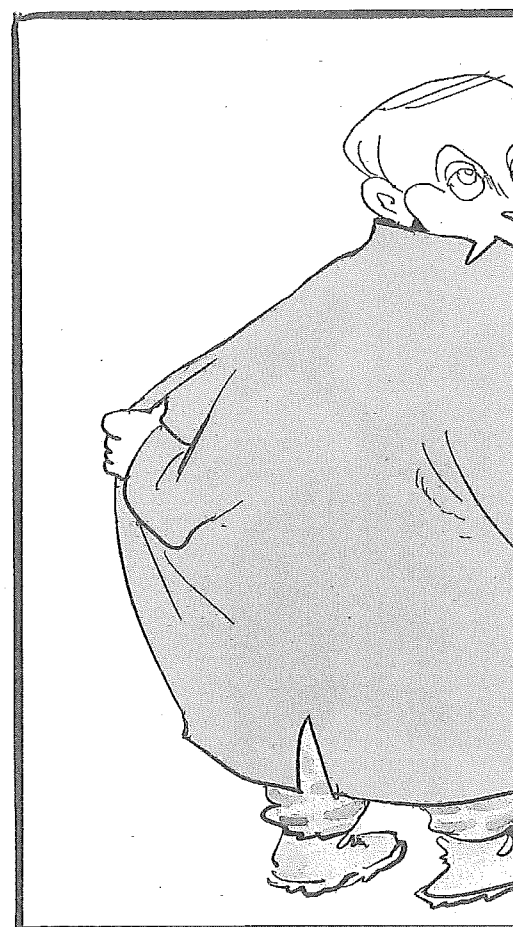
Må enes om tiltak mot sosial dumping

Fire av fem kommuner i Gjøvikregionen er enige om å benytte den såkalte Telemarksmodellen ved større offentlige anbud. Årsaken er at man ønsker å unngå sosial dumping, som vi opplever ved en rekke større prosjekter rundt om i hele Norge. Men det er spesielt ett krav som volder hodebry selv for den seriøse del av markedet. Det gjelder punktet om kun to kontraktsledd under hovedentreprenøren. Helge J. Nakken, toppsjef i Backe Oppland AS, mener dette kravet er umulig å etterleve når de skal legge inn anbud på store offentlige prosjekter. Han viser blant annet til utbyggingen av Labo i Østre Toten hvor de fikk kontrakten og hvor de og kommunen i etterkant har forsøkt å tilpasse seg Telemarksmodellen. For kommunen glemte faktisk å legge inn kravene Telemarksmodellen legger opp til da de la ut anbudet. Heller ikke ved renoveringen av rådhuset i Gjøvik er det lagt opp til kun to kontraktsledd. Nakken presiserer overfor vår avis at de selv sagt ønsker å opptre uten fare for sosial dumping der de vinner anbud. Han viser til at de har egne etiske regler uavhengig av Telemarksmodellen slik at de unngår å få arbeidstakere på byggeplasser som ikke har lønn og arbeidskrav etter norske forhold. Det tror vi ham på. Med så stor oppmerksomhet som det har vært rundt problematikken sosial dumping, og med den tøffe konkurransen som er blant seriøse entreprenører, tror vi de gjør hva de kan for å unngå oppmerksomhet knyttet til sosial dumping.

Av disse grunner håper vi det kan være mulig for partene å sette seg ned og bli enige om praktiseringen av den såkalte Telemarksmodellen. Den er det selv sagt mulig å justere og det er opp til offentlige etater å utøve et skjønn. Vi setter pris på at flere og flere kommuner og andre offentlige instanser ser på de krav som ligger i Telemarksmodellen og i hvert fall benytter den som et grunnlag når det legges ut anbud på større offentlige prosjekter.

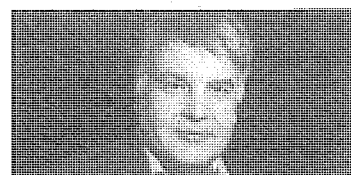
I Gjøvikregionen vil det bli lagt ut en rekke større anbud i de nærmeste årene. Det er positivt om det i vår region finnes store og seriøse entreprenørselskaper som når opp i konkurransen slik at det er med på å sikre solide lokale arbeidsplasser.

” Vi tror de gjør hva de kan for å unngå oppmerksomhet knyttet til sosial dumping.

Dagens kommentar

Skyld og ansvar

ERIK H. SØNSTELIE
Ansvarlig redaktør

Mange mener at dagene er talte for Innlandets høyest rangerte folkevalgte, stortingspresident Olemic Thommesen. Tirsdag skal lillehamringen redegjøre i Stortinget for hvordan byggeprosjektet på Stortinget først kunne bli budsjettet til 70 millioner kroner for så å svulme opp til beløp i milliardklassen. Det kan bli det siste han gjør som Norges fremste representant etter Kongen. For kostnadsprosjektet er det et stort spørsmål om

denten mer opp prosjek Det er andre pet som har entreprenøren. Stortende direkte tok da også etter ønske f mesen og pr

SELV HAR T han tar ansvar. Han vil b tet landes b hørt flere p seg slik før. I nister Jens S etter den klo granskingsra juli-tragedier ste massakre den krigen. fessor ved Bergen, mer zene har bli

- VIKTIG TILTAK: Ordfører i Gjøvik, Bjørn Iddberg (t.v.), og varaordfører Finn Olav Rolijordet støtter over at bransjen er kritiske til Telemarksmodellen.

FOTO: BELINDA JØRANDLI RUDSENGEN

■ Reagerer på Helge J. Nakkens utspill

- Telemarksmodellen er ikke for streng

GJØVIK: Ordføreren og varaordføreren i Gjøvik reagerer på bransjeleder Helge J. Nakkens utspill om at Telemarksmodellen ikke er gjennomførbar. - Modellen er ikke for streng, den er helt nødvendig, sier de.

BELINDA JØRANDLI RUDSENGEN
redaksjonen@oa.no

Mandag forrige uke uttalte Helge J. Nakken, toppsjef i Backe Oppland AS og leder i Entreprenørforeningen Bygg og Anlegg (EBA) i Oppland og Hedmark, at han mener Telemarksmodellen ikke er praktisk gjennomførbar.

Det er ordfører Bjørn Iddberg

(Ap) og varaordfører Finn Olav Rolijordet (Rødt) sterkt uenige i.

- Vi er overrasket over Nakkens uttalelse. Mange sider ved modellen er viktige blant annet for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, sier Rolijordet.

To ledd som maksimum

Telemarksmodellen er et tiltak for å bekjempe sosial dumping i bygg- og anleggsbransjen.

I modellen stilles det blant annet krav om at alt arbeid skal utføres av fast ansatte hos entreprenørene, at over halvparten av de involverte i prosjektet har fagbrev, at bedriftene må ha lærlinger og at ingen entreprenørkjeder er lengre enn to ledd.

- Hovedregelen er at det kun skal være ett ledd under hovedentreprenøren. Hvis det begrunnes godt kan et ledd til innføres, sier Iddberg.

Oslo kommune har innført en enda strengere modell, hvor ett ledd under hovedentreprenøren uansett er maksimum.

- Det har vist seg helt nødvendig, sier Rolijordet, og peker på at forholdene i byggebransjen i Oslo har vært spesielt dårlige.

- Stopper bransjen

Det er regelen med to ledd Nakkemener er umulig å innføre i praksis.

- Det gjør for eksempel at underentreprenørene ikke kan leie inn konsulenter og spesialister til sine normale oppdrag uten å bryte modellen, eller måtte søke spesialtillatelse, sier Nakkem.

Han understreker at EBA i Oppland og Hedmark er sterkt imot sosial dumping, og at Telemarksmodellen har mye bra i seg.

Problemet ligger i den praktiske gjennomføringen av dette ene punktet, mener han.

- To ledd under hovedleverandøren stopper sosial dumping, ett ledd stopper bransjen, sier Nakkem.

Uenighet om erfaringer

Iddberg og Rolijordet viser på sin side til at stadig flere kommuner innfører modellen, og at erfaringene fra blant annet Skien og Oslo er gode.

- Erfaringene fra kommunene som har innført modellen er at det går helt greit å følge den, sier Rolijordet.

- Det er synd hvis bransjen i Innlandet ikke ser på modellen i tråd med bransjen andre steder, legger Iddberg til.

Nakkem mener det er et problem at mange viser til at modellen fungerer andre steder, uten at de kommer med konkrete

eksempler.

- Jeg sitter i hovedstyret i EBA i Norge, og bransjen er like fortvilet i alle deler av landet, sier han.

Bransjetopp og politiker

I tillegg til rollen som bransjeleder er Nakkem aktiv i Gjøvik Høyre, som stemte mot innføringen av Telemarksmodellen.

- Det er ikke utenkelig at det finnes en sammenheng i dette, sier Iddberg.

Nakkem avviser at hans rolle i Høyre har noe med standpunktet i saken å gjøre.

- Høyre som parti har ikke noe spesielt politisk standpunkt i denne saken. Jeg uttaler meg som bransjemann, og synes det er synd om jeg ikke skal bli tatt seriøst på grunn av min tilknytning til Høyre, sier han.

■ Kontroll mot sosial dumping på lokale byggeplasser

- Modellen ikke gjennomførbar

LENA: Det kan bli etablert et kontrollapparat mot sosial dumping på kommunale byggeplasser i Gjøvikregionen. Bransjen er ikke så entusiastisk.

SÆMUND MOSHAGEN
saemund.moshagen@oa.no

- Vi er alle enige i intensjonene i Telemarksmodellen, og har egne etiske retningslinjer og krav til oss selv og våre underleverandører uavhengig av denne. Vi vil ikke ha noen på våre byggeplasser som ikke har lønn og arbeidsforhold etter norske krav. Men Telemarksmodellen er ikke fullt ut gjennomførbar, sier Helge J. Nakken, toppsjef i Backe Oppland AS.

Han er også leder i Entreprenørforeningen Bygg og Anlegg (EBA) i Oppland og Hedmark.

Etablerer kontroll

Fire av fem kommuner i Gjøvikregionen har innført Telemarksmodellen som en del av kravspesifikasjonene ved inngåelse av byggekontrakter. Dermed har det også oppstått et behov for kontroll og tilsyn med at kravene overholdes på byggeplassene.

- Vi mener jo alvor med at vi har innført Telemarksmodellen ved våre anskaffelser. Etablering av et felles kontrollapparat for kommunene i Gjøvikregionen blir derfor sak i regionrådets møte 9. mars. Da får vi besøk av ordføreren i Skien, der modellen har sin opprinnelse, opplyser ordfører i Østre Toten og leder av regionrådet i Gjøvikregionen, Guri Bråthen.

- Urealistisk

Bransjemannen Helge J. Nakken blir en smule oppgitt når han hører om planene om et kommunalt kontrollorgan for etterlevelse av Telemarksmodellen.

på maksimalt to kontraktsledd, er ikke gjennomførbart. Verken vi eller noen av våre konkurranter lokalt eller i landet for øvrig vil kunne gi anbud med en begrensning på bare et kontraktsledd under hovedentreprisen, sier han.

Innført i 2016

Østre Toten, Vestre Toten, Gjøvik og Søndre Land gjorde alle vedtak om Telemarksmodellen i 2016. Nordre Land har valgt å ikke ta den inn i sitt anskaffelsesreglement.

- Vi har ikke noe kontrollapparat i egen regi for å følge opp at Telemarksmodellen faktisk etterleves av våre leverandører. Derfor snakker vi nå sammen fire kommuner i Gjøvikregionen om å etablere et felles kontrollapparat. Mange kommuner kjøper slike kontrolltjenester eksternt, og det koster da et par hundre tusen kroner per kontrollrevisjon, opplyste Terje Horn Evensen, kommunalsjef i Østre Toten, da formannskapet i Østre Toten drøftet temaet.

Helge J. Nakken i EBA mener kommunene og regionrådet snarere bør sette seg ned med bransjen for å drøfte den praktiske realismen i både modellen og kontrollen med den.

- Telemarksmodellen i Gjøvikregionen er innført etter politiske vedtak uten saksutredning i forkant. Derfor har en heller ikke forstått konsekvensen fullt ut i forhold til begrensningen på to kontraktsledd. Dette har ingen ting med risiko for sosial dumping å gjøre, men realismen i å få gjennomført mange ulike typer spesialistjobber i korte perioder under et byggeprosjekt, mener han.

Ble glemt på rådhuset

Da vedtaket om å innføre Telemarksmodellen var ferskt i Østre Toten, ble det «glemt» i utlysingen av generalentreprisen for kommunens største byggeprosjekt noen gang, nytt helse- og omsorgssenter til 622 millioner kroner på Labo.

Det var byggestart på Labo i

UENIGE: Regionrådsleder Guri Bråthen og bransjetopp Helge J. Nakken er enige om intensjonene men ikke detaljene i Telemarksmodellen.

ARKIVBILDE

inn Telemarksmodellen som et krav på byggeplassen.

- Det meste på stell

- Kommunen tok ikke umiddelbart inn over seg hva Telemarksmodellen faktisk innebærer, og vedtaket ble ikke fulgt opp før anbudet på Labo gikk ut. Derfor har vi i ettertid hatt en del møter med Backe Oppland om hvordan de ivare-

Bjørn H. Eng i formannskapet.

- Backe er en seriøs bedrift, og ønsker uavhengig av våre krav å gå foran med en god standard. Det er ikke så enkelt å komme med nye byggherrekrafter etter at kontrakt er skrevet, men vi ser at hensikten med Telemarksmodellen likevel er godt ivaretatt på byggeplassen på Labo. Det eneste som ikke lar

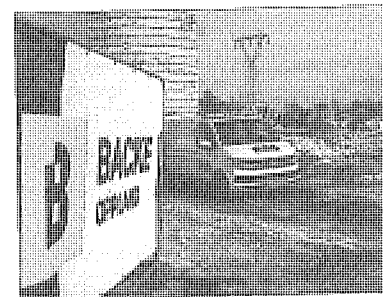
og kravet om faste ansettelsesforhold i alle, sa han.

- Hovli blir prøvestein

Helge J. Nakken synes kommunen har fulgt opp Labo-prosjektet på en «profesjonell måte».

- Det samme skjedde også i Gjøvik. Heller ikke prosjektet med ombygging og rehabilitering av rådhuset der stilte krav

trepreneur kommer en ut av det med intensjonene på plass. Nå ser vi at et nytt, stort byggeprosjekt i Gjøvikregionen, Hovli omsorgssenter i Søndre Land, er lagt ut på anbud med krav om Telemarksmodellen. Det vil bli en prøvestein i så måte, for ingen entreprenør vil kunne imøtekomme dette på punktet om maks to kontraktsledd. Her vil nok både vi og andre som

Vestre Toten starter internasjonalt råd

RAUFOSS: Et internasjonalt råd er i ferd med å komme i gang i Vestre Toten.

TERJE NILSEN
Terje.Nilsen@oa.no

Onsdag var arbeidsutvalget som forbereder valg til rådet, samlet på Raufoss.

- Vi ser for oss at valget skjer i slutten av mai. Dette er et flott, framtidsrettet tiltak, som kommer både gamle og nye

landsmenn til gode, mener Live Johnsrud, leder i Vestre Toten Senterparti og oppnevnt til rådet.

Kommunestyret velsignet opprettelsen av det internasjonale rådet 1. februar.

Ifølge retningslinjene skal rådet skal være et samhandlings- og rådgivende organ for kommunen i saker som angår innvandreres innflytelse og medvirkning i kommunens beslutningsprosesser. Rådet skal være en brobygger, og

arena for dialog mellom representanter for innvandrere og politikere for å fremme innvandreres integrasjon i Vestre Toten. I dette arbeidet skal det samarbeides med øvrige kommunale organer og frivillige lag og foreninger.

Rådet skal bestå av ti medlemmer, samt sekretær, med seks medlemmer fra innvandrersamfunnene eller enkeltpersoner med innvandrerbakgrunn bosatt i kommunen. I tillegg skal det være to folkevalgte samt to fra frivillige

lag og organisasjoner. Live Johnsrud sier at arbeidsutvalget er på jakt etter aktive folk i kommunen. Det skal holdes allmøter for å få innvandrergruppene engasjert.

- Hvor viktig er opprettelsen av et internasjonalt råd?

- Det er kjempeviktig å få trauste totninger til å tenke utenfor boksen. Vi ønsker bedre samspill på arenaer som skolen og idretten. Det handler om hvordan vi best kan samhandle.

«Søndre Land dista seg fra et seriøst an

HOV: Søndre Land kommune vil godta opptil fire kontraktsledd på Hovli-utbyggingen. Det vekker reaksjoner i LO.

SÆMUND MOSHAGEN
saemund.moshagen@oa.no

- Jeg er svært skuffet over at Søndre Land fraviker kravene i Telemarksmodellen og dermed distanserer seg fra et seriøst arbeidsliv. Dette er spesielt urovekkende i en kommune som ledes av en ordfører fra Arbeiderpartiet, sier Iver Erling Støen, distriktssekretær for LO i Oppland.

Søndre Land kommune har ute anbud på bygging av kommunens nye omsorgssenter. Dette er kommunens desidert største byggeprosjekt noensinne, med en budsjetter investeringsramme på 457 millioner kroner.

Anbudsfrist 30. april

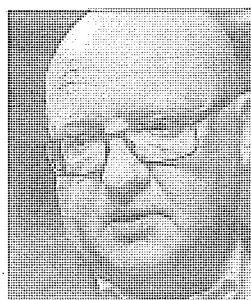
Prosjektet ble lagt ut på anbud med Telemarksmodellen som en av kravspesifikasjonene til entreprenører som ønsker å konkurrere om byggeoppdraget. Et enstemmig formannskap har vedtatt å endre dette på ett punkt før anbudsfristen utgår 30. april.

Dette gjelder punktet om antall kontraktsledd på byggeplassen. Mens Telemarksmodellen setter krav om to kontraktsledd, maksimalt tre dersom begrunnelsen er god, vedtok formannskapet i kommunen å godta tre kontraktsledd, eller fire dersom begrunnelsen er god.

- Antall kontraktsledd på byggeplassen er det viktigste punktet for å kunne holde oversikt over arbeidsforholdene på en byggeplass. Dette handler om å unngå sosial dumping og uverdige arbeidsforhold på det som i dette tilfellet vil være en kommunal byggeplass, mener Iver Erling Støen.

AP-LEDER: - Vi forventer at våre folk følger opp det vi vedtar, sier Tore Hagebakken, leder i Oppland Ap.

AVVISER: - Vedtaket er nødvendig for at vi skal få de tilbyderne vi ønsker oss, sier ordfører Terje Odden.

Ap-ordfører

Han er spesielt skuffet over at dette skjer i en kommune som politisk ledes av en ordfører fra Arbeiderpartiet.

- Jeg fatter ikke hvorfor Telemarksmodellen ikke skal kunne følges fullt ut i Søndre Land når de får det til andre steder. Formannskapsmedlemmene fra Arbeiderpartiet i Søndre Land har gjort et vedtak som strider med vedtak både fra fylkesårsmøtet og landsmøtet i Arbeiderpartiet. Dette er svært skuffende, og helt motsatt av hva som er den generelle utviklingen i arbeidet for å unngå so-

sial dumping her til lands, uttaler LO-sekretæren.

Leder i Oppland Ap, Tore Hagebakken, kjenner ikke den konkrete saken i Søndre Land, men sier følgende i forhold til det politiske i en slik sak:

- Fylkesårsmøtet og landsmøtet har gjort vedtak der det vises til Oslomodellen, som er enda strengere til antall kontraktsledd enn Telemarksmodellen. Vi forventer at våre folk følger opp det vi vedtar på alle nivåer der Arbeiderpartiet i er i posisjon til det.

I vedtak fra årsmøtet i Oppland Ap i mars i år heter det:

«Oppland Arbeiderparti mener at kommuner og fylkeskommuner har en viktig rolle i å vedta regler for anbud i sin kommune (f.eks. Oslo modellen) og sørge for at dette følges opp i forbindelse med kjøp av varer og tjenester, og at det gis årlig rapportering til kommunestyre og fylkesting.»

Ordfører i Søndre Land, Terje Odden (Ap), svarer følgende på kritikken:

- En kan kanskje reagere på dette, men det handler om ett av 15 punkter i modellen. Jeg tror vedtaket vårt er helt nødvendig for at vi skal få de tilby-

derne vi ønsker. Jeg opplever at også entreprenørene er opptatt av ryddighet på dette, og ikke tyr til flere kontraktsledd enn nødvendig for blant annet å få utført spesialoppdrag.

Diskusjon

Det pågår en diskusjon i Gjøvikregionen om etablering av et interkommunalt apparat for kontroll med etterlevelsen av Telemarksmodellen på kommunale byggeplasser. Saken er tema i regionrådets møte på Dokka 4. mai.

Fire av fem kommuner i regionen - alle unntatt Nordre Land

Flere demente en utfordring for kommunene

OSLO: - Men statsråden lover ingenting, sier Tore Hagebakken.

TERJE NILSEN
Terje.Nilsen@oa.no

Antallet personer med demenssykdom vil bli fordoblet de neste 30-40 årene. Dette utgjør allerede en økonomisk utfordring for mange kommuner, påpekte Ap-representanten overfor eldreminister Åse Michaelsen (Frp) i Stortingets

spørretime onsdag. Han viste til at toppfinansiering av særlig ressurskrevende tjenester bortfaller når brukeren fyller 67 år. Fra da av gjelder de vanlige reglene for overføringer til kommunene, noe Hagebakken mener langt fra samsvarer med de reelle utgiftene knyttet til pasienter med særlig høyt bemanningsbehov.

- Er statsråden enig i at dette utgjør en stor utfordring for mange kommuner, og hvordan vil statsråden bistå kommu-

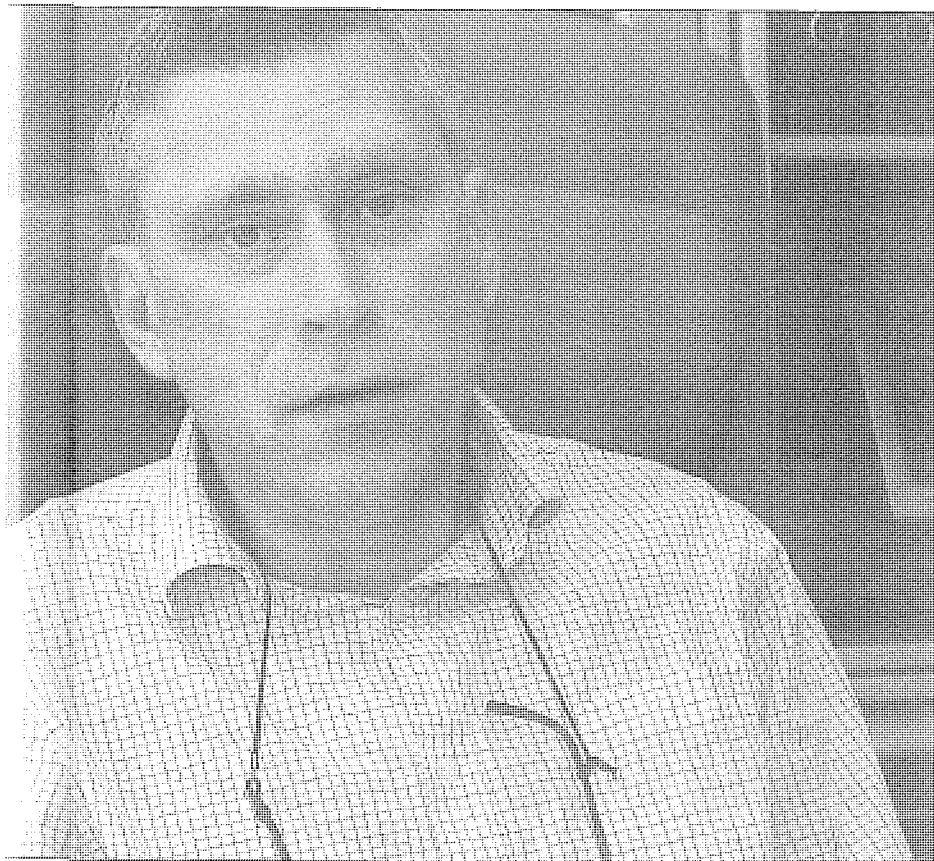
nene i å sikre disse menneskene et mest mulig verdig omsorgstilbud i åra framover? spurte Hagebakken.

Statsråden er enig i at dette er en utfordring. - Vi ser at prosentandelen demente, som vokser nå, er krevende. Vi ser også at veldig mange av dem som får en diagnose som dement, blir yngre og yngre, understreket Michaelsen. Men hunn lovet ikke mer penger til kommunene: - For eldre over 67 år fanges deler av utgiftene opp gjennom de ordinære

kriteriene i kostnadsnøkkelene. Dette ligger til grunn for utgiftsutjevningen og fordelingen av rammetilskuddet mellom kommunene, sa hun.

- Jeg fikk ikke svar på selve spørsmålet om hva hun vil gjøre med de økte kostnadene for kommunene. De personene med størst behov som for eksempel utagerende atferd må ofte ha bemanning døgnet rundt. Enkelbrukere kan koste flere millioner kroner, kommenterer Tore Hagebakken.

tanserer arbeidsliv»

LO-LEDER: - Jeg er svært skuffet over at Søndre Land fraviker kravene i Telemarkmodellen og dermed distanserer seg fra et seriøst arbeidsliv, sier Iver Erling Støen, distriktsssekretær i LO. **ARKIVBILDER**

- har gjort vedtak om at Telemarkmodellen skal være en kravspesifikasjon i alle anbudsoppdrag.

Leder i Entreprenørforeningen Bygg og Anlegg (EBA) i Oppland og Hedmark, Helge J. Nakken, uttalte seg kritisk til dette i OA i februar når det gjelder punktet om to kontraktsledd. «Alle er enige i Telemarkmodellens intensjoner, men punktet om en begrensningen på maksimalt to kontraktsledd er ikke realistisk. Verken vi eller noen av våre konkurrenter lo-

kalt eller i landet for øvrig vil kunne gi anbud med en begrensning på bare ett kontraktsledd under hovedentreprisen», uttalte Nakken.

Kostnadspress

Han sa også at Hovli-prosjektet i Søndre Land vil bli «en prøvestein» i så måte. Dette synes å ha skremt administrasjon og formannskap i Søndre Land, der det er vist til intervjuet i saksframlegget som førte til at formannskapet gjorde «helomvending».

«Hovli-prosjektet er et stort og kostbart prosjekt for Søndre Land kommune. Vi er avhengige av å få flest mulig entreprenører til å regne og levere anbud på prosjektet for å komme best mulig økonomisk i gang med prosjektet. Dersom vi legger føringer som er strengere enn hva bransjen er klar for å jobbe med, risikerer vi at entreprenørene ikke legger inn anbud eller at vi får dyrere alternativer enn hva vi ellers ville ha fått», heter det i rådmannens saksutredning.

OMSETNINGSØKNING: Nammo-konsernet økte i fjor sin omsetning til nær 4,5 milliarder kroner. **ARKIVBILDE**

367 millioner i overskudd

RAUFOSS: Nammo presenterte denne uka konsernregnskapet for 2017.

STINA HÅKENSBÄCKEN ROLAND
Stina.Haakensbakken.Roland@oa.no

Det viste en vekst i omsetningen fra 4132 millioner kroner i 2016 til 4462 millioner kroner i 2017. Av dette satt romfarts- og forsvarsprodusenten igjen med et resultat på 367 millioner kroner før skatt.

Året før var overskuddet på 385 millioner kroner, og konsernsjef Morten Brandtæg sier seg i en pressemelding svært fornøyd med selskapets prestasjoner i 2017.

- Vi fortsetter å utvikle oss som en av verdens ledende produsenter av spesialammunisjon og taktiske rakettmotorer, og leverer teknologi som ikke står tilbake for noen, uttaler Brandtæg.

Regnskapet for Nammo Raufoss AS alene er foreløpig ikke kjent.

Økning til USA

Konsernet som feirer 20-årsjubileum i år, ser en stor økning av salget til USA i tallene for 2017.

På ett år har USAs andel av omsetningen økt fra 34 prosent i 2016 til 41 prosent i fjor, sier konsernsjefen til Finansavisen.

Denne prosentvise økningen utgjør mer enn omset-

ningsøkningen for konsernet dette året, og Brandtæg forklarer til avisen at økningen i den amerikanske etterspørselen er størst innen det militære ammunisjonsmarkedet, men at konsernet også vokser innen rakettmotorer.

Halvparten av produksjonen til USA-markedet skjer på Raufoss og andre produksjonsanlegg, mens den andre halvparten produseres ved Nammos nå åtte amerikanske anlegg. Med disse etableringene håper Nammo å motvirke effektene av den tiltakende amerikanske proteksjonismen.

14 land i alle verdenshjørner

Nammo oppgir på sine hjemmesider å ha kontorer og fabrikker i 14 land, fra Melbourne i Australia, via Abu Dhabi i Saudi-Arabia og New Delhi i India, til USA og en rekke land i Europa.

80 prosent av konsernets inntekter oppgis å komme fra forsvarsindustri og hæren i landene hvor konsernet er representert. Nær 90 prosent av salget går til land i Europa og Nord-Amerika.

Den norske stat eier halvparten av aksjene i Nammo mens den andre halvparten eies av Patria, som i sin tur eies av den finske stat (50,1 prosent) og Kongsberg Gruppen (49,9 prosent).

Gjøvik kommune**HVORDAN FÅ ØKT FOKUS PÅ TJENESTEKVALITET, PRODUKTIVITET OG MÅLOPPNÅELSE I FORVALTNINGSREVISJONER?**

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

(ingen)

FORSLAG TIL VEDTAK:

- 1. Innlandet Revisjon IKS sin presentasjon av perspektivene tjenestekvalitet, produktivitet og måloppnåelse i forvaltningsrevisjonen, tas til orientering.**
- 2. Kontrollutvalget oppfordrer Innlandet Revisjon IKS til økt bevissthet ved gjennomføring av forundersøkelser med hensyn til vurdering av nevnte perspektiver. Det oppfordres til å etablere praksis med å innarbeide vurderinger av perspektivene tjenestekvalitet, produktivitet og måloppnåelse i forundersøkelsesrapportene.**

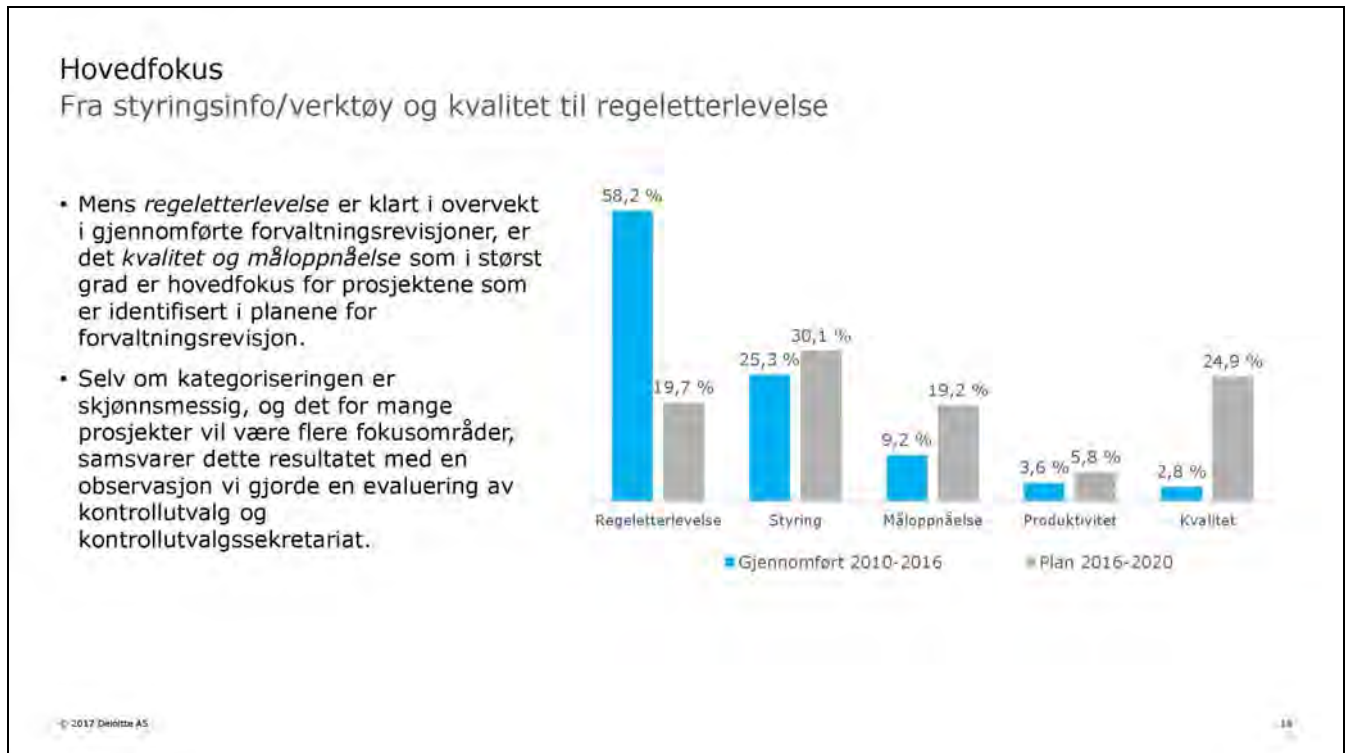
SAKSOPPLYSNINGER:

Kontrollutvalgene i Gjøvikregionen har i løpet av året fått en presentasjon av FOU-rapporten «Det kommunale risikobildet 2016-2019» i ett av sine møter. Rapporten er utarbeidet av Deloitte på oppdrag fra Kommunens Sentralforbund i 2016/2017.

Målet med FoU-prosjektet var å få et samlet risikobilde sett fra kommunenes og fylkeskommunenes ståsted, for å styrke den kommunale og fylkeskommunale egenkontrollen og å ha en videre dialog med staten om utviklingen av statlig tilsyn.

I presentasjonen av saken overfor kontrollutvalgene ble det særlig reflektert over det store avviket som var avdekket mellom planlagte og faktisk gjennomførte forvaltningsrevisjoner når det gjelder revisjonsperspektiver.

Dette er illustrert slik i rapporten:

Flere av kontrollutvalgene har uttrykt undring over dette, og har hatt et ønske om å følge opp saken.

Da alle kontrollutvalgene synes å ha samme interesse i saken, egner den seg dermed godt til presentasjon i et felles kontrollutvalgsmøte.

Av konkrete forslag som er fremkommet i møter er å innarbeide fast praksis med å synliggjøre hvilke vurderinger som er gjort omkring de nevnte perspektivene i alle forundersøkelser som blir lagt frem for kontrollutvalgene. Tiltaket vil sannsynligvis gi et økt fokus i planleggingsfasen, og er derfor innarbeidet i forslag til vedtak i saken (forslaget pkt. 2).

Oversikt over behandlingen av saken i kontrollutvalgene:

Nedenfor følger en oversikt over behandlingen i kontrollutvalgene og aktuelle vedtakspunkter:

Kontrollutvalg	Møtedato	Vedtak i kontrollutvalget
Gjøvik	20/6-18	<i>Med bakgrunn i rapporten ønsker kontrollutvalget å se nærmere på hvordan man kan sikre at en større andel av forvaltningsrevisjonene rettes mot kvalitet på tjenester, produktivitet i tjenesteproduksjonen og måloppnåelse.</i>

Østre Toten	20/3-18	<i>Rapporten tas til orientering.</i>
Vestre Toten	31/1-18	<i>Kontrollutvalget har merket seg rapportens funn om store forskjeller mellom planlagte og gjennomførte revisjoner («fra revisjon av kvalitet og måloppnåelse til revisjon av regeletterlevelse»). Med bakgrunn dette, vil kontrollutvalget i sin planlegging av fremtidige forvaltningsrevisjoner styrke sitt fokus på følgende perspektiver:</i> • <i>Kvalitet i tjenesteproduksjonen.</i> • <i>Måloppnåelse.</i> • <i>Produktivitet.</i>
Nordre Land	12/3-18	(saken satt på sakslista den 12/3-18, men ble utsatt. Saken er pr. d.d. ikke fulgt opp)
Søndre Land	4/6-18	<i>Med bakgrunn i rapporten ønsker kontrollutvalget å se nærmere på hvordan man kan sikre at en større andel av forvaltningsrevisjonene rettes mot kvalitet på tjenester, produktivitet i tjenesteproduksjonen og måloppnåelse.</i>

Gjøvik kommune

FELLES FORUNDERSØKELSER – AKTUELLE OMRÅDER/TEMA

Sluttbehandles i:	Kontrollutvalget		
Behandling	Møtedato	Saksbehandler	Unntatt off.
Kontrollutvalget	23.08.2018	Kjetil Solbrækken	Nei

Saksdokumenter:

(ingen)

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kontrollutvalget bestiller, sammen med de øvrige kontrollutvalgene i Gjøvikregionen, forundersøkelse innenfor følgende tema:
 -
 -
2. Innlandet Revisjon IKS gjennomfører forundersøkelsen. Kostnadene til gjennomføring deles likt mellom de deltagende kommunene/kontrollutvalgene. Forundersøkelsen legges frem for kontrollutvalgene, der det tas stilling til om man ønsker å gå videre med å utarbeide en prosjektplan for et felles revisjonsprosjekt.
3. Følgende tema/områder følges opp med tanke på gjennomføring av felles forundersøkelse i 2019:
 -
 -
 -

SAKSOPPLYSNINGER:

Bakgrunn/sammendrag:

Ett formål med felles kontrollutvalgsmøte er å kunne drøfte eventuelle felles tema/områder, der man sammen kan gjennomføre en forundersøkelse i alle fem kommuner. Hensikten er å få et bedre beslutningsgrunnlag for eventuell bestilling av et felles forvaltningsrevisjonsprosjekt.

Gjennomføring av revisjon på samme område i flere kommuner samtidig vil bl.a. gi fordeler med:

- Mulighet for sammenligning mellom kommuner
- Billigere revisjon pr. kommune (stordriftsfordel)

Sammenligningsaspektet kan også gjøre det interessant å gjennomføre rene kartleggingsprosjekter (ikke definert som revisjoner) der formålet er å få frem beskrivelser som kan benyttes i sammenligninger. Slike sammenligninger kan ha god nytteverdi diskusjoner både på politisk og administrativt nivå, og som i neste omgang kan bidra til utvikling av forvaltningen.

Et felles prosjekt er ikke avhengig av at alle fire kommunene er med. Et fellesprosjekt kan også gjennomføres av to eller tre kontrollutvalg.

Innspill i saken kommer fra følgende aktører:

- **Kontrollutvalgene selv** (jf. vedtak og diskusjoner i tidligere møter)
- **Innlandet Revisjon IKS** (særlig bedt om å orientere om to områder; målstyring/bruk av kvalitetsindikatorer og risikovurderinger)
- **Kontrollutvalgets sekretariat** (bedt om å komme med nye innspill)

Enkel oversikt over aktørene og innspill:

Fra kontrollutvalgene	Fra sekretariatet	Fra Innlandet Revisjon IKS
☐ Sykefraværsoppfølging ☐ Målstyring/måling av kvalitet på tjenester ☐ Horisont Miljøpark IKS ☐ Kommunens kontraktsoppfølging og arbeid mot arbeidskriminalitet ☐ Oppfølging av kommunens eierskapspolitikk ☐ Byggesak: Omfang av klager på saksbehandling, etterlevelse av tilsynskravet	☐ Helse: Psykisk helse og rus (styring og kvalitet på tjenestetilbudet) ☐ Skole: Læringsutbytte av den ordinære undervisningen ☐ Styring: Risikostyring ☐ Styring: Styring og kontroll med tjenestekvalitet – rapportering til politikere ☐ Innsyn/offentlighet: Praktisering av offentlighetsloven i kommunene og innsyn i interkommunale selskaper ☐ Barnehager: Bemanningen ☐ Barnehager: Risikovurderinger og tiltak mht. overgrep ☐ Vold og trusler overfor kommunalt ansatte ☐ Heltid/deltid: Kartlegging av kommunens arbeid, evaluering av måloppnåelse ☐ Tilrettelagte tjenester	☐ Kommunens bruk av kvalitetsindikatorer i målstyringen (med utgangspunkt i bestilling fra Vestre Toten kommune) ☐ Risikovurderinger (med utgangspunkt i bestilling i Nordre Land kommune)

Kriterier for valg at tema / områder:

Risiko og vesentlighet skal være styrende for kontrollutvalgenes valg av revisjonsprosjekter. Teoretisk skal man velge områder med høy risiko og/eller høy vesentlighet. Nytteverdien ved gjennomføring av revisjon på området vil da normalt bli god. Enkelte av kontrollutvalgene har prioritert noen av temaene i sin plan for forvaltningsrevisjon og selskapskontroll.

Det er betydelig skjønn som ligger til grunn for vurderinger omkring risiko og vesentlighet.

I våre vurderinger er det lagt særlig vekt på følgende kriterier:

- **politisk interesse.**
- **aktualitet/samfunnsdebatten/medieomtale.**
- **utsatte brukergrupper.**

Andre/viktige kriterier som må tas hensyn til er:

- **praktisk og økonomisk gjennomførbarhet.**

Det er begrensede midler i flere av kontrollutvalgene for 2018. Ambisjonsnivået bør derfor ikke overstige mer enn ett, maksimalt to felles forundersøkelser for inneværende år.

I forslag til vedtak er det lagt opp til at saken holdes varm, dvs. at man følger opp flere av temaene med tanke på gjennomføring av felles forundersøkelser i 2019.

Det foreslås at kostnadene til felles forundersøkelser deles likt mellom kommunene. Forundersøkelse som omfatter 5 kommuner anslås til å kunne ligge mellom 50 og 125 timer avhengig av tema og omfang. Fordeles dette på 5 kommuner vil kostnadene pr kommune/kontrollutvalg bli mellom ca. 10 000 og 25 000 kroner. Et mer omfattende kartleggingsprosjekt vil ta mer tid.

Nærmere om utvalgte områder / tema til drøfting fra sekretariatet:

Nedenfor følger en summarisk oppstilling av noen vesentlige områder der vi mener det foreligger iboende risiko for svikt. En nærmere kartlegging/forundersøkelse på områdene vil kunne si mer om den faktiske risikoen og dermed nytteverdien et eventuelt revisjonsprosjekt.

Tema / område	Kommentarer
Helse: Psykisk helse og rus (styring og kvalitet på tjenestetilbudet)	Området dekker et stort spekter av tjenester som utføres av flere aktører. Dette gir særlige styringsutfordringer. Nedenfor har jeg gjengitt noen problemstillinger som er benyttet i noen konkrete prosjekter. Det er så vidt mange problemstillinger som er trukket opp at jeg finner grunn til å foreta en sammenfatning. <i>Problemstillinger knyttet til <u>styring</u></i> • Samordning (klar oppgaveavgrensning, samordning av tiltak mm) • Blir tilbudet tilfredsstillende • Styring av ressurser • Overholdelse av frister • <i>Problemstillinger knyttet til <u>tjenesteutøvelsen</u></i> Kvalitet på

	• kartleggingen • vurderinger • oppfølging på områder (bolig, jobb mm) • Saksbehandling • Individuelle planer • Brukermedvirkning • Forebyggende arbeid • Ettervern • Råd og veiledning
Skole: Læringsutbytte av den ordinære undervisningen	Problemstilling: • I hvilken grad kan grunnskolene bidra til mer læring med de lærertimene som settes inn i opplæringen?
Styring: Risikostyring	Sentrale problemstillinger: • Risikovurdering knyttet til vedtatte/fastsatte mål (i praksis vesentlige forhold) • Identifisering og iverksetting av motvirkende tiltak • Kommunisere risikobildet og tiltak til ansatte • Tilstrekkelig overvåkning av risikofaktorene og virkning på organisasjonen • Rapportering til beslutningstaker
Styring: Styring og kontroll med tjenestekvalitet – rapportering til politikere	• Riksrevisjonens rapport fra 2013: «Mange kommuner har svak styring og kontroll med tjenester som er viktige for brukerne. Over halvparten av kommunestyrene får ikke rapportering om tjenestekvalitet på viktige områder. Det er behov for større bevissthet om det ansvaret kommunestyret har for styring og kontroll med tjenestekvalitet.»
Innsyn/offentlighet: Praktisering av offentlighetsloven i kommunene og innsyn i interkommunale selskaper	• Kommunal Rapport 21.06.2018: «Gir ikke innsyn i post og styresaker. Halvparten av de interkommunale selskapene fører ikke postjournal i tråd med lovkrav. Ett av ti har åpne styremøter.» De fleste synes de gir nok innsyn, viser Kommunal Rapports undersøkelse. • Egnet for kartleggingsundersøkelse blant egne selskaper etter samme mal som Kommunal Rapports undersøkelse. Innhente selskapenes svar på undersøkelsen.
Barnehager: Bemanningen i barnehager	• Svake grupper (barn) • Flere medieoppslag. • Lovverk frem til 31.07.2018: «Tilstrekkelig bemanning». • Lovverk fra 01.08.2108: Innført bemanningsnorm - Maks tre barn under tre år per voksen og maks seks barn over tre år per voksen. • Tilbakevendende spørsmål i flere kontrollutvalg over tid: Hva er den reelle bemanningen i barnehagene, hensyntatt sykefravær og andre aktiviteter som reduserer det direkte arbeidet med barna? Hvor mange timer i løpet av barnehagehverdagen er man fullt bemannet? • Pga. innføring av bemanningsnorm egner en undersøkelse på området seg best om noe tid, eksempelvis i 2019.
Barnehager: Risikovurderinger	• Svake brukergrupper (barn)

og tiltak mht. overgrep i barnehager	• Svikt kan føre til store konsekvenser, herunder omdømmetap for kommunen. • Utgitt egen veileder fra departement om utarbeidelse av plan for krisehåndtering vedr. mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn (i skole og barnehage). • Relevant KS-prosjekt: «<i>Utsatte barn og unge</i>» • Eksempler fra kommuner underbygger svake risikovurderinger og manglende tiltak for å redusere risiko. • Kan egne seg som et rent kartleggingsprosjekt der man sammenligner kommunenes arbeid på området.
Vold og trusler overfor kommunalt ansatte	• Politisk interesse. • Flere medieoppslag. • Synes å være økende risiko for vold og trusler i arbeidslivet. • Arbeidstilsynet: «Mange arbeidstakere utsettes for vold og trusler i forbindelse med jobben sin. Arbeidsgivere må derfor sette vold og trusler på dagsorden og arbeide aktivt med forebygging.» • Antatt underrapportering. • Eksempler fra kommuner: Oslo-skolen i 2017, opplag i lokalpressen.
Heltid/deltid: Kartlegging av kommunens arbeid, evaluering av måloppnåelse	• Politisk interesse. • Nasjonale målsettinger. • Flere kommuner tydelige på at det er en viktig målsetting. • Statistikk (jf. KS sitt PAI-register) viser at stillingsstørrelsene øker i kommunal sektor. • Hvordan ligger dette an i våre kommuner? Hvordan arbeides det på området? Er det store forskjeller mellom kommunene i regionen? • Egner seg som et revisjonsprosjekt der evaluering av måloppnåelse står sentralt. Kartlegging på området kan være nyttig da man får frem evt. forskjeller mellom kommunene som igjen kan bidra som diskusjonsgrunnlag i den enkelte kommune.
Tilrettelagte tjenester	• Svake brukergrupper (utviklingshemming, psykiske lidelser, fysisk funksjonshemming). • Tilsyn i kommuner viser risiko for svikt innenfor denne tjenesten.